Blöfçünün Rehberi

Caz

AFA

YAZARLAR

Peter Clayton güney Londra'nın derinliklerinde doğdu. Bir gün kendini Brixton'da büyük bir binayı gezerken buldu. Artık plak yayıncısıydı. Derken kısa dalga sayesinde radyoya geçti.

Her şeyi kendi akışına bırakarak yavaş yavaş özel programlar yapmaya başladı ve BBC'ye katıldı ve 1991'deki ölümüne kadar zekası ve canlılığıyla bu sıkıcı kurumu güzel bir yer haline getirdi.

Peter Gammond uzak kuzeybatıda bir yerlerde doğdu. Arkasında bir sürü yarım kalmış şiir ve eski bir trombon bırakarak Oxford'dan geçti ve Brixton'daki, Peter Clayton'un da kısa süre sonra gireceği, terk edilmiş çivi fabrikasına girdi. Wordsworth'ün de yazdığı gibi (başka bir bağlamda):

Yollar uzun ve dardı
Derinlik çok ve azdı
Gerçekten kaçınılmazdı.
Yollarının çarpışması.

Birçok müzik araştırması projesinde birlikte çalıştılar ve mükemmel bir yardımlaşma yöntemi buldular, aynı konu üzerine ikisi de yazıyordu, en az sayı ve anlaşılmazlıkla dolu olanı tutup diğerini atıyorlardı. Birlikteki çabalarının ürünleri: *Fourteen Miles on a Clear Night* (Berrak Bir Gecede On Dört Mil), daha sonra adı *Bir Yüksek Basınç Bölgesinde 22.53 Kilometre* olarak değiştirildi ve *Cazcı için A'dan Z'ye Bira*.

AFA - Blöfçünün Rehberi: 15
AFA - Yayınları: 326

ISBN 975-414-265-3

Ekim, 1995

© The Bluffer's Guides, 1987
Akcalı - Tuna Ajans

© AFA Yayıncılık, 1995

Dizgi: AFA Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Özener Matbaası
Cilt: Güven Mücellithanesi
Kapak: Temel Matbaası

AFA Yayıncılık A.Ş., İstiklal Cad., Bekar Sok. No: 17
Beyoğlu - İSTANBUL
Tel: (212) 245 39 67 - Faks: (212) 244 43 62

PETER CLAYTON
PETER GAMMOND

BLÖFÇÜNÜN REHBERİ

CAZ

Çeviren:

M. Fehmi İmre

AFA
YAYINLARI

İçindekiler

Armstrong Louis 44

Basie, "Count" 45
Bechet, Sidney 45
Beiderbecke, Bix 45
Blues 23
Bolden, "Buddy" 46
Boogie_Woogie 24
Brown, Thermidus 16
Brubeck, Dave 58

Carter, Benny 46
CAZ KONUSUNDA BLÖF YAPIN 7
CAZ TÜRLERİ 12
CAZ TARİHİ 13
Chicago Cazı 29
Coleman, Ornette 47
Coltrane, John 47
Condon, Eddie 48

Davis, Miles 48
DİSKOGRAFİ 64

Ellington, Duke 49

Freeman, "Bud" 50

Garner, Erroll 58
Gillespie, "Dizzy" 50
Goodman, Benny 50

Hampton, Lionel 51
Hawkins, Coleman 51
Henderson, Fletcher 51
Herman, "Woody" 51
Hines, Earl 52
Holiday, Billie 52

İngiliz Cazı 41

Jackson, Mahalia 52
Johnson, Bunk 52
Johnson, James P. 53
Joplin Scott 21

Kansas City Cazı 32
Kenton, Stan 53

La Rocca, Nick 54
Le Jazz Hot 40
Lewis, John 57

McKenzie, "Red" 54
MEŞHUR İSİMLER 44
Mezzrow, "Mezz" 54
Minton'ın Yeri 33
Mulligan, Gerry 54

NASIL CAZ KONUŞMALI 61
Nehirden Yukarı Bütün O Caz 16
New Orleans Cazı 27
New York Cazı 30
Nichols, "Red" 55

Parker, Charlie 56
Peterson, Oscar 57

Ragtime 19
Russell, "Pee Wee" 58

SAF CAZ 10
Serinliğe 36
SÖZLÜK 68
Spanier, "Muggsy" 59
Swing 25

Tatum, Art 59
Teagarden, Jack 59

Waller, "Fats" 59

Young, Lester 60

Zwerin, Mike 60

Armstrong Louis 44

Basie, "Count" 45
Bechet, Sidney 45
Beiderbecke, Bix 45
Blues 23
Bolden, "Buddy" 46
Boogie_Woogie 24
Brown, Thermidus 16
Brubeck, Dave 58

Carter, Benny 46
CAZ KONUSUNDA BLÖF YAPIN 7
CAZ TÜRLERİ 12
CAZ TARİHİ 13
Chicago Cazı 29
Coleman, Ornette 47
Coltrane, John 47
Condon, Eddie 48

Davis, Miles 48
DİSKOGRAFİ 64

Ellington, Duke 49

Freeman, "Bud" 50

Garner, Erroll 58
Gillespie, "Dizzy" 50
Goodman, Benny 50

Hampton, Lionel 51
Hawkins, Coleman 51
Henderson, Fletcher 51
Herman, "Woody" 51
Hines, Earl 52
Holiday, Billie 52

İngiliz Cazı 41

Jackson, Mahalia 52
Johnson, Bunk 52
Johnson, James P. 53
Joplin Scott 21

Kansas City Cazı 32
Kenton, Stan 53

La Rocca, Nick 54
Le Jazz Hot 40
Lewis, John 57

McKenzie, "Red" 54
MEŞHUR İSİMLER 44
Mezzrow, "Mezz" 54
Minton'ın Yeri 33
Mulligan, Gerry 54

NASIL CAZ KONUŞMALI 61
Nehirden Yukarı Bütün O Caz 16
New Orleans Cazı 27
New York Cazı 30
Nichols, "Red" 55

Parker, Charlie 56
Peterson, Oscar 57

Ragtime 19
Russell, "Pee Wee" 58

SAF CAZ 10
Serinliğe 36
SÖZLÜK 68
Spanier, "Muggsy" 59
Swing 25

Tatum, Art 59
Teagarden, Jack 59

Waller, "Fats" 59

Young, Lester 60

Zwerin, Mike 60

CAZ KONUSUNDA BLÖF YAPIN

Caz, blöf yapmak için iyi bir konu çünkü sizinle çelişebilecek herkesin de neredeyse kesinlikle blöf yapıyor olması gerekir. Bunun nedeni ise kimsenin, cazın nasıl nerede ve niçin başladığı gibi temel sorulara esaslı cevaplar verebilecek durumda gözükmemesi. Yani sizin kuramlarınız herkesinki kadar iyidir.

Olağanüstü tartışmalı fikirler ileri sürebilirsiniz (mesela Bunk Johnson'ın yetenekli bir trompetçi veya Jelly Roll Morton'ın alçakgönüllü biri olmasını düşünmek gibi) ve caz dünyası, size bir ahmak gözüyle bakmak şöyle dursun, bakış açınıza saygı duyarak hararetle düşüncelerinizin esasını tartışacaktır.

Ancak dikkat edilmesi gereken üç nokta var. Samimi caz meraklısı rastlayabileceğiniz diğer meraklılar kadar ciddidir, yani:

1. Caz hakkında asla şaka yapmayın; veya en azından ciddi bir yüzle yapın.
2. Ne olursa olsun çizginizi koruyun, sizi nereye götürürse götürsün.
3. Hiç kimseyle hiçbir zaman tam mutabık kalmayın. Ara sıra mesela Dink Johnson'ın sanatına duyulan karşılıklı hayranlıkta uyuşabilirsiniz (veya başka biri-

ninkinin) ama başka sebepleriniz olduğunu vurgulayın. Tam mutabakat sadece farksızlık ünü yaratır.

Cazın diğer müzik türlerine nazaran avantajı, eğer istemiyorsanız dinlemek zorunda olmamanızdır. Bu size fazla alaycı bir cümleymiş gibi geliyorsa, bu müziği dinleyen çoğu insanın aslında *dinlemediğini* söylememize izin verin. Müzik, canlı veya kayıttan çalınırken bu müziği dinlediğini söyleyenler son derece yüksek sesle 78'lerin o ender tonunun kasete veya compact diske nasıl aktarılabileceğini tartışırlar. Russell Davies / Richard Cook / Leonard Feather / Brian Rust veya başka bir caz virtüözünün / editörünün / yazarının / otoritesinin ne söylediğini bilip bilmediğini sorgularlar.

Louis Armstrong'un büyüklüğünün kesinlikle ne zaman bittiği, Miles Davis'in niye öyle olduğu, Anthony Braxton'ın geometrik şarkı isimlerinin *aslında* ne anlama geldiği, niye banço yoksa o müziğe caz denmediği üzerine ahkam kesiyorlardır. O esnada yanlarında oturana hangi çift *Mavi Nota* manşetin Andy Warhol tarafından tasarlandığını soruyorlardır.

Bu sohbet sadece birden her şeyin nispeten sessizleştiği bir bas solosu veya kendi sesinizi duymanın bile güçleştiği gürültülü bir bateri solosu esnasında kesilir. Bu masum eğlenceye katılmak istediğinizden eminiz, kaldı ki aksi için bir neden yok.

Aslında her zaman bir kürekçi olmak istediğinizi

veya Ruby Braff'ın bir kadın güreşçi olduğunu sandığınızı ve Randy Brecker'in bir kızarmış tavuk firması olduğunu düşündüğünüzü filan unutun artık. Cehalet diğerlerini hiçbir zaman yıldırmaz ve bu tür bir kelime savaşında tereddüt eden kaybeder. Kısacası, bu küçük kitapla olaya girin ve siz de ahkam kesmeye başlayın.

SAF CAZ

Cazın en iyi tarafı, kelimenin evrensel kabul görmüş bir tanımının veya müziğin kökeninin kanıtlanabilir bir başlangıcının olmaması. Böylelikle en azından bu iki hususta aklınıza geleni söyleyebilirsiniz ve caz sohbeti, her neyse, ne kadar şekil değiştirirse sizin için o kadar iyidir.

Mesela eğer "caz" kelimesinin basit bir biçimde "kavanoz" kelimesinden bozma olduğunu tartışmak istiyorsanız, bu düşünce de şu gerçeğe dayanıyor: Doğaçlamalı, vurmalı tür müzik, sonradan The Gambia adını alacak insanlarca çalınmıştır, bu da şöyle olmuştur: 1756 yılında batan bir İngiliz marmelat firmasının nakliye gemisindeki marmelat dolu kavanozlar Batı Afrika sahillerini istila ettiğinde insanlar toplayıp yıkadıkları bu kavanozların üzerlerine vurarak (kurulmuş akbaba kemikleriyle _ bu tür ayrıntılar ikna edici oldukları için bu gibi hususlarda daima titiz olun) bir müzik elde ettiler _ durmayın devam edin; bu kadar ayrıntılı bilgi karşısında çok az insan tartışmaya cüret edecektir.

Veya eğer "caz" kelimesi siyahi Amerikalıların yatay çalışma anlamına gelen "Jizz" kelimesinden türetildi şeklinde bir önerme yapmak istiyorsanız, kimse size engel olamaz. Ancak Paul Oliver, Tony

Russell veya Samuel B. Charters veya Okay Temiz gibi, siz daha bir kelime bile etmeden çok daha anlaşılmaz bir kuramla olayı açıklayan birine çattıysanız o başka tabii.

Sonra müziğin kendisi var. Muhtemelen o bas ve bateri sololarını merak etmişsinizdir _ özellikle bu tür aletler çalan kişilerin kendi yerlerini bildikleri müziğin başka alanlarından geliyorsanız. Cazda ise, eyvah, basçı ve batericiler uzun zamandan beri solo çalma haklarını kurumsallaştırmışlar ve bunu genellikle affedilmez uzunlukta ve sıkıcılıkta yapar hale gelmişlerdir.

Bunun birkaç sebebi var ama en önemli ve en pratik sebep bir caz grubunun diğer üyelerinden farklı olarak basçıyla batericinin, basitçe ifade etmek gerekirse, kullandıkları enstrümanların doğası gereği kendi özel nakliye araçlarına sahip olmalarıdır, yani iş çıkışı rahatça evlerine ulaşmak isteyen grup üyeleri bu ikiliye tabidirler. Yarı yolda bırakılma korkusu sanatçı duyarlığına galip gelir ve onları aşırı gürültüye göz yummaya zorlar _ hatta kendi solo vakitleri pahasına bile.

Bu tür sorunlar gereksiz sıkıcılıkta görülebilir ama caz hayatı makul uygulanabilirliklere eğilimliydi ve hâlâ da öyledir. Hakiki caz müzisyenlerine blöf yapmama hususunda şimdi ve burada sizi uyarmak en iyisi. Hiçbiri cazın kökenleri konusunda Gambia kuramına kulak asmaz. Onları tek ilgilen-

diren akor sırası ve Müzisyenler Sendikasının tespit ettiği ücretlerdir.

Caz Türleri

Geleneksel- Eski üç-yukarı üç-aşağı tarzında çalınan caz, çoğunlukla *When the Saints go marching in* adlı şarkıya yapılan toplu doğaçlama.
Modern- 1940'tan beri yapılıp kaydedilen caz.

Gelenekselle moderni birlikte desteklemek veya beğenmek aslında mümkün değil, gerçi birçok eleştirmen bunu yapmaya çalışıyor. Yani Muhafazakârları ve İşçi Partisini aynı şekilde sevdiğinizi söylemek gibi bir şey. Hangisini üstün tuttuğunuza karar verin ve diğerini her fırsatta kötüleyin ya da neyi tercih ettiğinize karar veremiyorsanız şöyle deyin:

Anayol- Orta yolcu Liberal bir tür cazı tanımlamak için uydurulmuş bir kelime.

Bu kelime huzursuz bir gecede mümtaz eleştirmen Stanley Fosdick Dance tarafından uydurulduu. Dance bir akşam **Duke Ellington** ve grubun diğer elemanları **Brad Gowans**, **Horsecollar Draper** ve **Eddie Condon**'ın cazını dinledikten sonra eve geldi ve duyduğunu tanımlayacak binlerce kelime yerine "anayol" diyerek olanları ödüllendirmek istedi.

Caz Tarihi

Caz öyle derin bir tarihe sahip olabilmek için henüz çok genç (tefecilik ve opera gibi kurumlarla kıyaslandığında). Ne var ki mit, masal ve efsaneden oluşan haddinden fazla büyüklükte bir gövde oluşturmuş durumda. **Fats Waller** ve **Pinetop Smith**'in ölüm kağıtları, **Ronnie Scott**'ın klübü ve **Thelonious Monk**'ın *Nice work if you can get* it adlı şarkıya yaptığı düzenleme gibi somut ve çürütülemez gerçekler de olmasa insan caz basınının bütün hadiseyi kotardığını düşünebilir.

Gerçekte bütün hadisenin yüzde 75'i esas olarak **Jelly Roll Morton** tarafından kotarıldı; **Bunk Johnson** ve *Jazzmen*'in de birkaç beceriksiz katkısı var.

Morton'ın en işe yarar mitlerinden birisi 2 Mart 1902 tarihinde cazı kendisinin icat ettiğini söylemesiydi. Buna inansaydık cazın şimdiye kısa, derli toplu bir tarihi olurdu ve bizi de müzikle baş başa bırakırdı. Caz tarihi kitapları olayları temiz bir biçimde ikiye ayırabilirlerdi: MÖ ve MS _ Morton öncesi ve Morton sonrası. Caz konusunda şimdikinden daha az post_Mortoncu olurdu.

Her şeyin ötesinde caz tarihi isimlerden oluşur _ **Irving Aaronson**'dan **Mike Zwerin**'e kadar, bir yoklamadan fazlası pek değil. İkisinin arasında sadece olayın cazibesini korumak ve yeni başlayanların keşfini güçleştirmek için çok sayıda insan var ama bunların çoğu da hiçbir zaman yaşamadı herhalde.

Sohbetler için yedekte **Stavin Chain** gibi hiçbir yerde adı geçmeyen son derece marjinal birini saklamak isteyebilirsiniz. Başka yerler için pazarlık tercihi olarak şu isimleri sunuyoruz: **Nesuhi Ertegün, Eustern Woodfork, Hociel T. Tebo, John Fallstich, Wim Poppink** ve **Cornelius Plumb.** Bu isimlerin hiçbirine inanmıyor olabilirsiniz. Biz de, ama bunların hepsi de oldukça saygıdeğer plakların arkalarında geçen isimler.

Caz tarihinde kesinlikle gözden kaçırılmaması gereken ve hakkında bazı önemli hususların _mesela bir pezevenk, kumarbaz, bilardo ustası, bir sürü karanlık girişimleri olan karanlık biri olduğu ve ön dişlerinden birinin elmas olduğu gibi şeyler_ bilinmesi zorunlu olan isim **Jelly Roll Morton**'dur.

İsmi Ferdinand'dı (ve özgün soyadı Lamothe veya Le Menthe'ydi ancak "Fransız" diye çağırılmaktan hoşlanmadığı için Morton şeklinde değiştirdi) ama sonradan "Jelly Roll" lakabını aldı, bu lakap da cazda geçen isimlerin ve kelimelerin yüzde doksanı gibi müzik becerisinden çok cinsel beceriyle ilişkili olmalı. (1930'larda Morton isminin cinsel çağrışımlarından çok sıkılan BBC, eğer bu adamın plakları çalınacaksa o zaman adı J.R. Morton diye geçmeli şeklinde bir öneriyle ortaya çıktı.) Genel kanı Morton'ın sekste nispeten iyi olduğu yolunda. Ama dul eşinin hatırladığına göre bu alanda özel bir üstünlüğü yokmuş.

Ancak bu hayati öneme haiz bilgileri iyice sindirdikten sonra konuyla ilgisi olmayan bazı ayrıntıları dikkate almanız gerekebilir, yani Morton'ın

özellikle caz için şarkı besteleyen ilk müzisyenlerden biri olması, her ne kadar biraz titizse de müthiş bir piyanist ve çok yetenekli bir grup lideri olduğu, kendisiyle övünerek insanları rahatsız ettiği ama bu yüksekten attığı şeylerin doğruluğunu kanıtlayarak insanları daha fazla rahatsız ettiği gibi.

Üstelik bütün bunları (Alan Lomax'la yaptığı o meşhur konuşmaları dinleyin) lakabını yalancı çıkaran gerçek bir Güneyli beyefendi edasıyla yaptı.

New Orleans'ta doğdu ve ömrü boyunca *İspanyol kızılı* diye bilinen ender hastalıklardan birini çekti. Yaşı konusunda yalan söyledi ama bunu ters biçimde yaptı. Bu, eski caz müzisyenlerinin ortak bir özelliği gibi görünüyor. İnsanların 1885'te doğduğuna inanmalarını sağladı; böylelikle Ragtime zamanına yetişmiş oluyordu. 1985'te yapılan yüzyıl kutlamalarına kadar bu böyle kabul edildi ancak o tarihte yapılan yeni bir araştırmada Morton'ın asıl doğum tarihinin 1890 olduğu yazıldı. Bu şu demekti: Jelly (kullanabildiğiniz zaman bu samimi tarzı kullanın) beş yıl arayla iki ayrı yüzyıl kutlamasına konu olabilecekti. Onun başarı listesine eklenebilecek bir madde daha.

Bunk Johnson gibileri bu doğum tarihleri hususunda herkesin kafasını öyle bir karıştırdılar ki bazı öncü tarihçiler onlara inanıp bütün caz tarihini alt üst ettiler. Bu karmaşa ancak şimdi bazı Amerikan

üniversitelerindeki bilgili beyefendiler tarafından çözülmeye çalışılıyor.

Yani ara sıra ortaya karanlık gerçekler atmanızın niye o kadar önemli olmadığını şimdi anlıyor musunuz? Caz tarihi güvenilir olmayan bir biçimde yanlış bilgilendirme sanatı üzerine kuruludur.

Nehirden Yukarı Bütün O Caz

Ne var ki elinizin altında bazı somut gerçeklerin olması her zaman iyidir, işte bazıları:

Caz 17 Ekim 1887 tarihinde New Orleans'ta keşfedildi. Daima kılıksız gezdiği için yakınları ve hayranlarınca "Caz Bo" diye çağrılan **Thermidus Brown** isimli melez bir berber çırağı tarafından yaratıldı. Her şey bir gece saat bir sularında cereyan etti; o saatte Thermidus 1867 senesinde İç Savaşta bandoculuk yapmış Ephraim Draper adında birinden satın aldığı kırık dökük korneti üflüyordu. Tamamen evde damıtılmış çavdar viskisinin etkisi altında olan Thermidus giderek ne çaldığını şaşırmaya başladı ama bunu öyle bir biçimde yaptı ki müzik tuhaf bir tahrik edicilik kazandı. Bu müzik, Thermidus'un o sırada çaldığı yer olan "Loopy" Dumaine'in tatlı su balık restoranındaki müşterileri fena halde heyecanlandırdı (o lokantaya halk arasında "Loopy'nin Yeri" derler). Sonradan profesörler Thermidus'un yaptıklarını senkop

yapmak olarak tanımladılar. Ama Thermidus için bunlar, gençliğinde köle olarak çalıştığı plantasyonlardan hatırladığı banço ritmleriydi.

Thermidus hakkında az şey biliyoruz. Hakkında bütün bilinenler, babasının Brown adında bir katırcı olduğu, 1847'de New Orleans'ta doğduğu ve 5 Temmuz 1894'te Ragtime'ı keşfetmek üzere nehir yoluyla St. Louis'e giderken sarhoş olduğu için (saat gece 2'yi biraz geçmişti) kayıktan düşerek boğulduğu. (Bu gerçeklerin çoğu piyanist "Precious" Clarence Turner tarafından 1967'deki ölümünden önceki bir röportajda anlatıldı, Turner'in tek uzunçaları "Boogie Woogie Explosions"u kaydetmesinden hemen sonra.)

Thermidus'un o akşam yarattığı o heyecan verici yeni sesler kısa zamanda yerel dans müziği grupları arasında yayıldı; 1897 senesi geldiğinde artık New Orleans'ın her tarafında duyuluyordu, magazin gazetesi *The Cricket*'in (şimdi az bulunan bu gazetenin bir nüshası 5000 dolar getirebilir) eski yazı işleri müdürlerinden **Charles "Buddy" Bolden** de özellikle bu müziği çalmaya başladı, bu yüzden bu isim çoğunlukla radyo yarışmalarında cazın yaratıcısı olarak geçer.

Bolden'in ününü sağlayan özelliği çok yüksek sesle çalmasıydı, yani düz bir ifadeyle şöyle söyleyebilirsiniz: "Bolden'in müziği sakin bir gecede yirmi kilometre uzaktan duyulurdu." O tarihte yirmi kilometre ötedeki biri gelip de yanlışınızı çıkaramaya-

cağından bu da bir nebze şüpheye yaklaşılması gereken caz efsanelerinden biri.

Acemi caz blöfçüsü caz tarih düzeyinin altında yatan bu derin yağcılık akıntılarını çoktan fark etmiş olabilir. Seçenekler, ya bu efsanelere sarsılmaz bir inancınızın olduğunu söylemek (birçok caz kitabı yazarının tuttuğu yol) ya da onları açıkça saçma olmakla suçlamaktır (Nuh'un hiçbir zaman bir tekne yapmadığını savunmaya çalışmak kadar zor bir tartışma).

Daha sonra cazın başına gelen, nehir yukarı sürüklenmekti. Yine en belirsiz gerçek izleri burada saklı. Gerçek şu ki Paducah'dan gelip üçüncü sınıf bir buhar orgu (genellikle eski sessiz filmlerde görürsünüz, gevşek vanalarından sürekli buhar fışkırtan bir alet) çalan, **Fate Marable** gibi meşum bir isme sahip vicdansız bir adam New Orleans'da caz müzisyenleri fazlası olduğunu tespit etti. Özellikle **Louis Armstrong** gibi iyiler de vardı o esnada aralarında.

Yani, toparlamak gerekirse, Marable, caz müzisyenlerini Mississippi nehrinde bir aşağı bir yukarı giden gemilere kiralayan bir tür işveren ajansı gibi davranma hakkını buldu kendinde.

St. Louis gibi kıyıda köşede kalmış yerlere gitmeye tahrik edecek kadar onlara para verdi çünkü oralardan dönmeye yetecek parayı hiçbir zaman bulamayacaklarını biliyordu. Böylelikle New Orleans sadece ona kalmış olacaktı. Chicago'yu parlak bir

sahil şehrine dönüştüren posterlerle müzisyenleri cezbetti ve müzisyenler bir ellerinde tek yön bir bilet, diğer ellerinde de müzik aletleri, şöhret ve paraya kavuşmak umuduyla yollara döküldüler. Bunların hiçbiri bilmiyordu ki bu Marable bir zamanlar Paducah'dayken bir seyahat acentesi işletiyordu.

Ragtime

İlk defa II. Theolosipus J. Elfleikmann Jr tarafından "Yeniden Tanımlanan Ragtime: 7-15 Temmuz 1943 Tarihinde Milneburg Üniversitesinde Sunulan Tebliğler" adlı kitapta önerilen, Ragtime'ın ilk kez St. Louis, Batı 37. Caddedeki Fred'in lokantasında piyanisti hıçkırık tutması sayesinde keşfedildiği kuramı bugün değersiz addediliyor. Aynı şekilde bir piyano notaları yayıncısının bürosundaki hengameden kaynaklandığı varsayımı da şimdi çok uzak görünüyor (bkz. *Fourteen Miles on a Clear Night*). Aslında bu varsayım o zaman bile çok anlamsız görünmüştü ve bazı eleştirmenler bunu söylemekte tereddüt etmemişlerdi.

Diğer yandan iyi tanınan anonim bir yazarın St. Louis gazetelerinden birinde yazdığı, Ragtime'ın Bayan Danbury isimli siyah bir kadın tarafından 1888'de keşfedilmesi hikayesi ise bir çimdik tuzla yutulmalı. Gerçek muhtemelen bütün bunların

ortasında bir yerde yatıyor. Ragtime'ın birkaç tuşu çalışmayan bir piyanoda ortaya çıkmış olması ise çok muhtemel. O vakitler ikinci elden bozuk piyanolar kaplamıştı ortalığı.

Ragtime için özellikle keskin bir bakış açısı geliştirmek mümkündür ve yapılması tavsiye edilir. Genel müzik konuşmacısının *The Sting* (Dolandırıcılar) isimli filmi görmüş olmaktan aldığı kuvvetle etrafında dolanıp durduğu tek caz merkezli konu Ragtime'dır. Çoğu caz parçalarının aksine Ragtime parçaları basılıdır ve bazıları için bunlar ilahi halini almıştır.

Yapmanız gereken, bir **Joshua Rifkin** plağına sahip oldukları için bu konuda her şeyi bildiklerini sanan insanların bu düşüncelerine bir son vermektir. Çoğunluğun bildiği gibi Rifkin Amerikalı bir müzikolog ve Ortaçağ müzik uzmanıydı ve Scott Joplin'i dümdüz çalma ve kaydetme gibi parlak bir fikri vardı.

Böylelikle Ragtime ne yazık ki herkes için ulaşılabilir oldu. Bu nedenle Ragtime uzmanı, Rifkin'in bu sözde kesinliğine taş atmanın siyaset gereği olduğunu düşünecektir. Gerçek Ragtime'cıların hiçbir şekilde öyle olmadıklarını (öyle görünmediklerini bile) ileri süreceksiniz. Yalnız: bir Steinway piyanodan ziyade eski model bir piyanoda çalıyor olmaları, muhtemelen kuyruklu ceket giymedikleri, hep gülümsedikleri ve içtikleri bedava içki nedeniy-

le daha özgürce çalıyor olmaları gerektiği gerçeğini vurgulayabilirsiniz.

Max Morath (genellikle bir yetki simgesi olan melon şapka giyerdi; o karanlık devrin ilk müzisyenlerinin çoğu melon şapka giyerlerdi ancak bu gelenek esas olarak Willie "Aslan" Smith tarafından yerleştirildi, cesurluğuyla meşhur bir çalgıcı; gerçi bütün kurallar gibi bunun da istisnaları var, mesela Acker Bilk) iyi bir isim, fakat müzik tarzı **Tom Turpin**'in "Jig" tarzına daha yakın. Böyle bir avuç dolusu isim Trebor Jay Tichenor'un (bu isim de Amerika'da günlük kullanımda olan gerçek bir isim) derlediği *Ragtime Enderlikleri* isimli kitaptan toplanabilir.

Harvey M. Babcock, Mattie Harl Burgess, E. Warren Furry, J. Bodewalt Lampe, Julia Lee Niebergall veya **Frank X. McFadden** ile başlayabilirsiniz. Bunları bir yere kaydedin. Bunların çoğunun ufak tefek başarıları var ve Ragtime'ı iyi bildiğini söyleyen birinin bile yelkenlerini suya indirebilir.

Scott Joplin (1867-1917) ismi çok bildik hale geldi. Onun Ragtime'daki en önemli isim olduğunu söyleme yolundaki bir çaba, aslında **James Scott, Arthur Marshall, Joe Jordan** vs.'nin çok daha üstün oldukları gibi karanlık önermelerle püskürtülmelidir. Doğru değil ama savunulabilir, çok az insan tartışabilecek kadar bilgi sahibidir.

Joplin Ragtime için birkaç sarsılmaz ilke koydu:

"*Dikkat: Bu parçayı hızlı çalmayın. Ragtime'ı hızlı çalmak kesinlikle yanlıştır. Yazar*" gibi bir tür sağlık uyarısı ve Joplin birçok şarkısına bu uyarıları yazdı da. Buna rağmen *Maple Leaf rag* isimli parçasıyla _ki diğer pek çoklarının yanısıra bunu da oldukça yüksek düğümlerle çalmayı adet haine getirmişti_ meşhur oldu.

Joplin çok hırslıydı ve *Treemonisha* adını verdiği bir Ragtime opera yazma fikrine kapıldı. Kazandığı tüm parayı bu işe yatırdı; bir türlü sahneye koyamayınca da aklını yitirdi. **Eubie Blake** kadar uzun yaşasaydı (düzenli içki ve sigara içen Eubie Blake 100 yaşında kendisiyle yapılan bir röportajda şöyle demiştir: "Bu kadar uzun yaşayacağımı bilseydim kendime daha iyi bakardım") *Treemonisha*'nın saygıdeğer bir operada sahnelendiğini ve bir Alman kayıt firması tarafından kaydedildiğini ve diğer parçalarının film müziği, bale ve reklam müziği olarak çok para getirdiğini görebilirdi.

Laf yarışmasının gücünü dikkatlice tartmak zorundasınız ama eğer yakalanmadan konuşmayı sürdürebileceğinizi düşünüyorsanız **Louis Moreau Gottschalk** (1829-1869) hakkında hatırı sayılır bilgi sahibi olduğunuzu ima edebilirsiniz. New Orleans'ta doğdu, çok iyi bir piyanist _insanlar onu Liszt ile kıyasladılar_ verimli bir besteciydi. Louisiana halk danslarından esinlenerek bestelediği bazı parçalar olağanüstü bir Ragtime tadı taşırlar. Kendinizi gerçekten kavga edebilecek durumda hisse-

diyorsanız onun Ragtime'ın babası olduğunu tartışmayı bile deneyebilirsiniz.

Blues

Blues caza o kadar yakın ki Bluescular hakkında fazla bir şey söylemeniz gerekmiyor. Bir müzikolog olarak konuşmak gerekirse söylenecek fazla bir şey de yok. Bütün Blues şarkıları aynı tona ve aynı akor sırasına sahiptirler ve hepsi aynı hızda çalınırlar. Sözleri de üç aşağı beş yıkarı aynıdır, şöyle bir şeye benzerler:

> Bu sabah çok fena ağrıyan bir kafayla uyandım
> Bu sabah çok fena ağrıyan bir kafaya uyandım
> Adamın (veya kadınım) beni terk edip gitmişti
> Ve keşke ölsem dedim.

Bu sözler bağırarak veya kalın bir sesle şarkı olarak söylenir ve en iyi Blues şarkıcıları şarkıyı söyledikçe daha anlaşılmaz olurlar. Bu da akademik yorumculara iş yaratır.

Blues üzerine bir otorite sayılabilmek için Paul Oliver ile konuşmuş olmanız (bu sadece bir "merhaba" olsa bile) gerekir. Blues üzerine yazılmış çok sayıda kitabın yazarıdır; Güney Amerika'nın derinliklerine olduğu kadar Afrika'ya da gitmiştir.

Kendinizi gerçek bir Blues uzmanı olarak sunmak istiyorsanız caz müzisyenleriyle kayıt yapmış,

üstüne üstlük ticari başarıya ulaşmış (mesela Blues İmparatoriçesi denen **Bessie Smith**, hatta **Ma Rainey**) Bluesculari kimseyle tartışmamalısınız. Bir zamanlar **Josh White**'ın müziğini seviyorduysanız bile bundan bahsetmeyin. Gerçek Blues şarkıcılarının Kör Willie, Sağır Tom, Tek Kol Alex gibi isimleri vardı. Daha iyi bilinen ve anlaşılmaz şarkı söylemeyi çok iyi beceren **Kör** (Blind) **Lemon Jefferson** veya **Leadbelly** de aynı şekilde mükemmel isimler.

İdeal Blues şarkıcısı fizik ve ses olarak özürlü olmalı ve en azından *Black-hearted blues No 5* diye bir şarkı kaydetmiş olmalı.

Blues'un **W.C. Handy** adında Memphis'li siyahi bir orkestra şefi tarafından yaratıldığı söylendi, ama bu uzun zamandan beri kabul görünmüyor.

Blues için açık bir tanım arayan herkes en bilimsel kitaplarda bile şunu bulacaktır: Blues esas olarak bir ruh halidir. Blues ruhu gerçek cazda yatar. Onu "dehşetli" yapan da bu.

Boogie_Woogie

Piyanoya çevrilmiş blues şöyle tabirlerle tanımlanır: *barrelhouse* (1800'lerde meyhan genel ev karışımı yerlere verilen ad), *honky-tonk* (gene 1800'lerde kötü şöhretli kumarhane için kullanılır), vs. Bütün tanımlar aşağı sınıf çevreli ve kaynaklıdır. Caza

bilimsel bir yorum getirmeye uğraşan ve genellikle bir bardak bira ve sandalet giymekten başka meşum hiçbir tarafı olmayan masum bir ruhun bütün temel caz terimlerinin cinsel faaliyetlerden türediğini görmesi bir utanç kaynağı olacaktır.

"Boogie" onurlu insanlarını bileceği gibi Güneyli Amerikalıların fahişe yerine kullandıkları bir kelimedir ve "boogie-w oogie" de frenginin ikinci evresidir. Yani 1930'larda meşhur olan Boogie Woogie'nin çoğu saptırılmış cinsel isim taşır: *eight to the bars, honky-tonk train blues* gibi.

Esas olarak düzenli bir bas figürü üstüne on iki çizgi varyasyonlarından oluşan Boogie-Woogie **Jimmy Yancey**'nin ender takırtılarından haftada iki piyano harcamış olması gereken **Pete Johnson** ve **Albert Ammons**'ın coşku dolu namelerine kadar değişen bir alanı kapsar. Bazı gürültülü Swing şarkılarına da esin kaynağı olmuştur (haftada iki hoparlör parçalayarak) ve popun ilk hali olan ve rock 'n' roll diye bilinen türün esas maddesi haline gelmiştir.

Swing

Swing kelimesinin caz dünyasına seks, uyuşturucu ve hamburger dünyasından geldiği artık genellikle kabul görüyor. **Delia "Sugar" Brown** isimli hanımefendi adamına "Oh, salla onu" (oh, swing it) diye

seslendiği zaman aslında müzikten bahsetmiyordu, ama adamın o sırada çırılçıplak dans ediyor olması bir bağlantı kurulmasında yardım etmiş olabilir. Güneydoğu Alabama'da "onu sallayabilenler" genellikle takım taklavatı bir şekilde tam yerinde olan adamlar olarak kabul ediyorlardı. Bu terim de en sonunda şeyleri harekete geçirmeye eğilimli olan müzik türüne uygulandı. Ve en sonunda tahrik edici ritme özellikle önem veren büyük cazband müzik türü haline geldi.

Genellikle **Duke Ellington**'ın 1931 yılında yazdığı *It don't mean a thing if it ain't got that swing* adlı şarkıyla Swing'i resmileştirdiği kabul edilir. Bu, tabii, birkaç on yıldır durumu idare etmiş olanları derinden üzdü ve çoğu insan Swing'in ortaya çıkmasıyla gerçek cazın sona erdiğini düşündü.

Swing ismi, dans müziği ve para yapmak dışında yaptıkları şeye isim arayan büyükçe cazbandların kabul ettiği isim oldu. İlk cazseverler Swing gruplarını küçük gördülerse de artık devir onların devriydi. **Benny Goodman** menajeri tarafından (yüzde 25 alıyordu) "Swing Kralı" diye taçlandırıldı; ayrıca büyük kalabalıkları çekmeyi başarabilen ilk cazcıydı.

1946'da gömülen Swing sonra yeniden gözde oldu, koleksiyon değeri arttı ve radyodan yapılmış korsan kayıtlarla satıldı.

New Orleans Cazı

New Orleans cazını sevmek klasiklerde crumhornların, rebap ve lavtaların sesini sevmeye ya da edebiyatta *Beowulf*'tan hoşlanmaya benzer. Caz gibi çekişmeli bir tartışma alanında açık sözlü olmak her zaman iyidir. Caz konusundaki en keskin insanlar New Orleans cazının en doğru şey olduğunu söyleyerek bu türü sadık bir biçimde desteklerler.

Tekniğin o zamandan beri kaydettiği gelişme göz önüne alındığında bu kolay savunulabilecek bir husus değildir. Ama esas olarak ilkeler şunlardır:

1. Her şey B yarım akkoruyla çalınmalı (ara sıra F veya E yarım olabilir ama aşırıya kaçmamak şartıyla)
2. Her şey şaşmaz bir biçimde 2/4 ölçüsüyle çalınmalı
3. Her aletten sadece bir tane olmalı, bunlar kornet, klarnet ve trombon (ön sıra), banço, tuba ve vurmalılar (ritm bölümü) ve bir piyano (hafifçe akortsuz olması şartıyla).

Not: Her zaman bir kornet (kırık dökük bir tanesi) olmalı, asla bir trompet değil. İlk aşılamaz 'kanun bu, ikinci ve üçüncü ise bir gitar değil de bir banço olması ve yaylı bir bas değil de bir tuba olması.

New Orleans orkestraları vakitlerinin yarısını piyanoların alkolle sulandığı izbelerde, diğer yarısını ise cenaze alaylarında müzik yapmakla geçirdiler. Mezarlık yolunda olması gerektiği gibi yavaş ve acı-

lı çaldılar. Geri dönerkense hızlı çaldılar, otellerine bir an önce varmak için.

Aletlerin yıpranmış hali, çok içki ve marihuana içen çalgıcıların yıpranmış hali, hakiki New Orleans cazına bir çift eski çizme kokusu kattı. Bu genel yıpranmışlık 1940'larda abartıldı, o yıllarda bu tür yeniden ilgi çekmeye başladı ve eski müzisyenler dişlerini ve düşlerini yitirmiş olarak, ellerine tutuşturulan yeteri kadar yıpratılmış aletlerle fanatik ilginin merkezi oldular.

New Orleans cazının yukarda sayılan gerekli unsurlarını bilmeyen biri satın aldığı plakları, teknik bir arıza olduğu düşüncesiyle aldığı yere iade etmek isteyebilir. Ancak diğer yandan böyle bir plağı keşfeden, yarım notalarla eğlenebilir, perde dışı çalmak gibi ender bir yetenek gösterisinin zevkine varabilir ve tiz banço sesiyle tok basın karışımından oluşan, bulunması son derece güç ritme hayranlık duyabilir.

Bir kere New Orleans cazcıları ortadan kaybolunca aslına uygun taklitler üretmekten başka yapılacak bir şey yoktu. Ancak daha makul şeyler düşünen (bkz Minton'ın Yeri) genç siyah müzisyenler bu taklitlere fazla yanaşmadılar ama alkolik bir beyaz müzisyen nesli içki alabilmesine yardım eder umuduyla bu işe kalkıştı.

Bu türün Amerikalı gruplarının güzel isimleri vardı: **Yerba Buena Jazz Band** ve **State Street Stompers**; bu güzelliklerden yoksun İngiliz gruplar

nehirlerin caz için çok önemli olduğunu hissetmiş olmalılar ki **Crane River Jazz Band** ve **Kennett and Avon Canal Footwarmers** gibi isimler aldılar.

Chicago Cazı

Bir kere Fate Marable nehir yolunu açtıktan sonra birçok caz müzisyeni gemiye atlayıp St. Louis civarında bir yere gitti, cebinde kalan son parayla hamburger alıp Chicago'ya otostop yaptı. 1920'lerde Chicago'da o kadar çok boru üfleyen cazcı vardı ki şehrin adı Rüzgarlı Şehir olarak kaldı.

Siyah müzisyenler genellikle **Joe Oliver** diye biri tarafından işe alınıyorlardı, bu adamın lakabı ise "Kral"dı çünkü oraya ilk giden oydu. Oliver, **Creole (Melez) Jazz Band** adını verdiği bir grup kurdu (gerçi grupta melez yoktu) ve adı henüz duyulmaya başlamış olan kornetçi **Louis Armstrong**'u kendisine katılmaya çağırdı.

New Orleans türü şeyler çalan bu grupta ilk büyük caz yeniliği yaşandı: İki kornet. Keskinler bu hususu cazın çöküşünde ve talihsiz Swing devrinin başlangıcında ilk adım olarak görürler. Ancak uzak görüşlü blöfçü bu noktaya hemen kancayı takıp hangi bölümleri Armstrong, hangi bölümleri Oliver çaldı gibi bir tartışmayı başlatabilmelidir. Kayıtlardan bunu anlamak imkansız, yani önermeyi gerçek

blöfçü geleneğine uygun biçimde gözü pek bir iddiaya dönüştürebileceğiniz iyi bir alandır.

Bir başka Chicago caz türü ise beyaz müzisyenlerin yaptığıdır:

a) kendilerine Oliver'i örnek alan ve gruplarına **New Orleans Rhythm Kings** gibi isimler takan bazı profesyoneller, veya
b) kendilerine **New Orleans Rhythm Kings**'i örnek alan kısa pantolonu yeni çıkarmış ve gruplarına **Chicagoans** gibi bir isim vermiş genç çocuklar.

Diğerlerinin fiziksel kapasitesine sahip olmadıkları için herkesin birlikte çaldığı New Orleans tarzını biraz yorucu buldular. Böylelikle yeni bir Chicago tarzı doğdu: Herkes sırası geldiğinde solo çalıyor, bu arada diğerleri bir tek atıyor ya da cigaralıklarından bir nefes çekiyor, sadece parçanın başında ve sonunda kısa bir süre için birlikte ses veriyorlardı.

Pee Wee Russell gibi bazıları en az notayla çalınan ekonomik tarzlar gelişirdiler. Caza daha çok Al Capone ve avenesinin işlettiği batakhanelerde tahammül edildiği için caz müzisyenleri silahları görmeyip sadece çalmakla çok iyi yapıyorlardı.

New York Cazı

Farklı sebeplerden _mesela Al Capone'la aynı fikirde olmamak gibi_ caz müzisyenleri sonunda Büyük Elma denen (çünkü herkes bir parça ısırmak

istiyordu) şehre doğru yollandılar _ New York. O kadar çok siyah geldi ki Harlem denen Manhattan'ın kuzey parçası bir çırpıda el değiştirip onlara geçti _ ve burada caz (geliştirdiğiniz fikre göre) ya çürümeye ya da gelişmeye başladı. Sadece iki kornet kullanmakla yetinmeyip trompet de çalmaya başladılar, hem de duruma göre üç ya da dört trompet birden; ve sonra *saksofonlar*, yüzlercesi. Saksofon yavaş yavaş cazı temsil eder hale geldi ve muhafazakâr çevrelerde kötü bir ün sahibi oldu. Saksofonlar sadece üflemiyor veya üflenmiyordu, tuhaf sesler, feryatlar çıkarıyor, tokat atıyor ve bütün doğru düşünen insanları üzüyordu.

New Orleans'ın tozlanmış toplulukları ve Chicagoans gibilerinin nörotik amatörlükleri New York'ta barınamadı. Kelime üretilmeden çok önce siyah müzisyenler burada bir tür "anayol" cazı yapmaya başladılar. Bütün müzisyenlerin akıllıca (yani üç ana akkorun ötesinde gezinerek) ve oldukça hızlı çaldıkları daha profesyonelce bir müzikti bu. Sonra Kansas City'den biri gelip kısa temanın ne olduğunu gösterince hepsi çok mutlu oldu. Meşhur tenor saksofoncu **Coleman Hawkins** daha sonraları, New York tarzı gibi ayrı bir tarzın olduğunu pek sanmadığını söyledi _ Harlem'de çalınan mütalaa edildiğinde haklıydı.

Ama Chicago'dan **Frankie Trumbauer**'in arabasına binip New York'a gelmiş genç beyaz müzisyenlerin çaldığı başka bir tür New York cazı vardı. Bu

Chicago cazının, daha sonra İngiliz dans orkestralarının pek hoşlanıp benimseyecekleri sarsıntılarla çalınan sulandırılmış bir şekliydi. New York gruplarının şöyle isimleri vardı: **Miff Mole and his Little Molers, Red Nichols and his Five Pennies;** *Jazzmen*'in editörlerini daha da şaşırtmak istersek: **Original Memphis Five, Charleston Chasers, Louisiana Rhythm Kings, Tennessee Tooters, Savannah Six, Cotton Pickers. Gene Fosdick's Hoosiers**'i unutmayalım çünkü bizden önceki birçok caz tarihi kitabı unutmuş.

Kansas City Cazı

Bu daha ziyade siyah New York cazına benziyordu sadece kısa temalara daha fazla bağlıydı. Kısa tema ise genelde bütün bir bölüm veya grubun tüm üyelerinin çaldığı hoşunuza giden bir cümle bulduğunuzda onu tüm parça boyunca itici bir biçimde tekrar -tekrar çalmanıza denir. Plak iğnesi bir gün takıldığında bu fikir ortaya çıktı ve herkes de bunun yeni bir şey olduğunu düşündü.

Kansas City cazı esas olarak **Bennie Moten** adında biri tarafından çalındı; onu uzun kârlı yıllar boyunca kısa tema geleneğine sadık kalan **Count Basie** izledi. Daha sonra **Jay McShann**'ın yönetiminde bir grup bu türü sürdürdü, bu grubun caz tarihine geçiş medeni ise **Charlie Parker**'ın klarne-

tiyle olan ilk sorunlarını bu gruptayken yaşamış olması.

Minton'ın Yeri

Minton'ın Çalgıevi _daima kısaca Minton'ınki demelisiniz_ Harlem Batı 118. Caddede kullanılmayan bir porselen mağazasıydı. Bir grup Christianci (yani gitarist **Charlie Christian**'a inananlar) 1940'larda bu dükkanda toplanmaya başladılar çünkü insanların kolayca anlayıp dans ettikleri ve eğlendikleri caz türünün uzun zamandır sürdüğüne ve artık yeni bir şeyler yapılması gerektiğine inanıyorlardı.

Açıkçası bu Charlie Christian'ın kendi felsefesi değildi; o, gelmiş geçmiş en iyi caz gitaristi olmaktan ve büyük ticari bir grupta bile olsa her fırsatta kendi zevki için çalmaktan memnundu. Bunun için bütün gereksizliklerden vazgeçti, uyku dahil; ve 1942'de öldü, böylelikle de caz tarihinde büyük bir sayfa açtı _ C.Ö: Christian'dan Önce.

Bundan sonraki her şey tabii D.S., yani Dizzy'den sonra. **Dizzy Gillespie** Minton'ın müdavimlerinin belki de en önemlisiydi.

Bir başkası müzik sırasında insanların en beklemedikleri anlarda davulu çok gürültüyle çalan **Kenny Clarke**'dı. Bu onu çok meşhur etti ve o sıra-

larda savaş tekrar moda olmaya başladığı için bu çalma tarzına bomba atma denildi.

Satışlarda ve davul pedalı tamirinde bir patlama yaratmanın yanında bu tarzın bir başka etkisi de yaşlı müzisyenleri aradan çıkarmak oldu; bazı tarihçiler Minton toplantılarının tek amacının bu olduğunu iddia ederler. Kenny Clarke'ın bombaları, ayrıca Dizzy Gillespie ile Thelonious Monk'un birlikte işledikleri karmaşık armoni ve akorlara bütün genç müzisyenlerin katılacağı çılgın tempo eklenince bütün bunların yenilikçi olmayan müzisyenleri (Louis Armstrong, ayrıca Goodman gibi beyaz müzisyenler cazdan çok para kazanıyorlardı) safdışı bırakmak için hazırlanan planın bir parçası olduğuna inanıldı. Plana katılanların sık sık bunu reddetmeleri gerçeği, bu kurama büyük ağırlık ve yetkinlik kazandırıyor.

Thelonious Monk öyle esrarengiz bir kediydi ki diğer esrarengiz kediler bile fark etti bunu. Bir kere adı kısmen kendi tarafından yaratılmış gibi görünüyor çünkü ilk adının Thelius (bu bile bazılarına çok garip gelebilir) olduğuna dair kanıtlar var; göbek adı Sphere kesinlikle kendi imalatı. Kolay dinlenen, çok çekici ve nispeten mizahi bir çalış tarzı vardı.

Daha akademik dürüstlüğe sahip caz piyanistlerinin çoğu Monk'un çalamadığını söyleyip durdu, yani buradan aslında Monk'un ne kadar mükemmel ve önemli olduğunu anlayabilirsiniz. Tuhaf

şapkalar giyerdi ve tırnaklarını kesen ve tuhaf kelimeler kullanan Nellie adında bir karısı vardı.

Charlie Parker da Minton'a sık sık gidenlerden biriydi ancak o bir Minton'lı değildi çünkü oldukça bağımsız gelişme göstermişti, çoğunlukla komşuların odunluklarında Lester Young plaklarını ağır devirde dinleyerek. Ne var ki Parker'ın o sahnede görünmesi büyük bir avantajdı çünkü o tarihte civarda olan her müzisyen böylelikle bir zamanlar Charlie Parker'la aynı odada kaldıklarını iddia etme şansına sahip oldular. Aslında bu oldukça güvenilir bir bahis çünkü eğer 1940 ve 50'lerden kalma yabancı bir isim konuşmada geçerse, "Oh evet. Parker'la bir ara aynı odada kalmışlardı," diyerek lafı geçiştirebilirsiniz. Doğru değilse bile kimse aksini söyleyecek durumda değildir. Ve böylelikle bilinmeyen müzisyen daha iyi bir çalgıcı gibi görünebilir.

Hasılı kelam, Minton'ın yeri modern cazın keşfedildiği yerdi. O zamandan bugüne 50 yıl geçmiş olması gerçeği aslında o cazın hiçbir şekilde modern olmadığını gösterir. Ama tarihteki gibi Ortaçağ ortada bir yerde olmadığına göre cazda da terminoloji biraz kayabilir. Bu herkes için avantaj çünkü şimdiye kadar yapılmış olanların nasıl adlandırılacağı hususunda sonsuz tartışma şansı yaratır.

Serinliğe

Cole Porter'ın krep süzet için söyledikleri caza da uyuyor: serinleyemeyecek kadar çok sıcaktı. Aslında cazın nasıl olup da sıcak kalmayı başardığı merak konusu. New Orleans'ta sıcaklık 34 dereceydi _ Louisiana eyaleti, söylentiler doğruysa, güneşin gerçekten sürekli parladığı Dixie'nin bir kısmı olduğuna göre bu sıcaklığı sağlamak zor olmasa gerek.

Nehirden yukarı o uzun süren yolculuk boyunca bezdirici sıcak da garantiydi. Caz kazan dairesinin yanında istif edilmişti ve Strecfus Kardeşler ve Fate Marable o nehir gemilerine o kadar çok yolcu, dansçı, kumarbaz ve diğerlerinden sıkıştırdılar ki bu muhteşem tekneler (tarihi Mississippi yandan çarklısı Marshall'ı burada anmadan geçemeyeceğiz) "eğlence gemisinden çok yüzen koltukları andırıyorlardı".

Rüzgarlı şehir Chicago'ya vardıktan sonra bile caz her anlamda sıcak kaldı. Chicago'ya Rüzgarlı Şehir denmesinin bir başka sebebi ise o şehirde yaşayanların çoğunun gangsterlerden, özellikle Al (alkolün kısaltılmışı) Capone'dan çok korkmalarıydı. Her odaya bir imbik kurmuş olan rakip çeteler banyoda cin, garajda bira ve Maffietto denen bir İtalyan ev şarabı üretiyorlardı.

Her çetenin amacı bu yasadışı ancak besleyici

içkilerin tedarikinde tekel olmaktı. Buna ulaşmak için birbirlerini ve ortalıkta fermantasyon sırrını bilir gibi görünenleri öldürdüler. Caz müzisyenleri doğuştan bu sırra sahiptiler, bu nedenle hayatta kalmak için sürekli hareket halinde olan bir hedef teşkil etmek zorundaydılar. Bu nedenle ne onlar ne de müzik bir dakika oturma şansına sahipti. Bu durum Chicago cazının sıcak kalmasını sağladı ve bu, türe o heyecanlı kimliği kazandırdı.

Müzik kuzeydoğu New York'a ulaştığında da bu ateş hemen düşürülemedi. New York'ta çekilmiş bir film gören herkes bilir ki New York kaldırımlarındaki en ufak bir çatlaktan bile buhar fışkırır. 1930 ve 40'larda cazın çiçek açtığı (birkaç isim saymak gerekirse: **The Three Juices, The Sardonyx, The Chicory House**) bodrum katlar boğucu hale gelmişti ve caz bir kere daha serinleme fırsatını kaçırdı.

1949'da şuna karar verildi: eğer caz (Jelly Roll Morton 1902'de bu türü keşfettiğini rüyasında bile görmeden önceden beri bu müzik "sıcak" sayıldı) termodinamik kanunlarına kendi isteğiyle uymuyorsa (çünkü müziğin sıcaklığı müzisyenin dalgınlığıyla ters orantılı) o zaman uydurmamız lazım.

Sonuç dünya tarihinde bir komitenin başardığı iki şeyden biridir. Birincisi Kral James İncili'dir, ikincisi ise kamuoyunu cazın, sek şeri gibi, soğutulmuş servis edilmesi gerektiğine ikna etmektir. Cazın bu tarafı üzerine her tartışmada kullanabile-

ceğiniz bazı isimler: **Gil Evans** (Kanada doğumlu _ ceketinizin koluna gizlemeniz gereken başka faydalı bir kart), **John Lewis** (daha sonra **Modern Jazz Quartet**'i kuracak adam), **Gerry Mulligan** (Gerry Mulligan Quartet'i kurdu) ve **Johnny Carisi** (hiç duyulmamış ve görülmemiş bir trompetçi). Bunlar serinleştirme komitesiydi. Bunlara derhal işe girişen ve özellikle Soğutma Operasyonu için toparlanmış bulunan 9 kişilik grupta vazgeçilmez eleman haline gelen **Miles Davis** eklendi.

Grup, Royal Roast denen bir yerde iki haftalık bir iş buldu. Ancak grubun amaçları göz önüne alındığında böyle isimli bir yerde çalışmak lanetlenmek gibi bir şeydi, bu yüzden oranın adını Royal Roost'a dönüştürmesi için yönetim ikna edildi; böylelikle de başka tür bir açıklaması olmayan bu ismin tarih kitaplarına nasıl girdiği anlaşılır hale geldi. **Royal Roost** grubu (bu adı her fırsatta kullanın) birkaç kayıt yaptı, sonuçlar yanyana getirildi ve albüme *Into the Cool* (Serinliğe) adı verildi ki yapmaya çalıştıkları şey yanlış anlaşılmasın.

Böylelikle Serinlik Okulu kurulmuş oldu ve öğrenciler girebilmek için birbirleriyle yarışmaya başladılar. Bu okulun müdürlerinden biri kör piyanist **Lennie Tristano**'ydu, alto saksofoncu **Lee Konitz** ve tenor saksofoncu **Warne Marsh** da bu okulun hocaları arasındaydılar.

Kısa süre sonra bu okul California'da bir şube açtı, orası daha sıcak olduğu için. Oraya Batı Yaka-

sı Cazı dendi ve cazseverlere enteresan bir konu başlığı daha kazandırılmış oldu, Batı Yakası cazının Doğu Yakası'ndakinden daha serin ve entelektüel olup olmadığını tartışmaya başladılar.

Bu arada, kaçınılmaz olarak, bir tepki doğmuştu ve Hard Bop denen, serin cazın daha sıcak bir biçimi başlamıştı, adının böyle konmasının nedeni ise hem çalınmasının daha zor hem de, bazılarına göre, dinlemesinin daha da zor olmasıydı. Hard Bop müzisyenleri, çizmelerinin dibine metal çabuklar çakmış olan baterist **Art Blakey**'i de aralarına kattılar. Bu taban müziğinin başlangıcıydı.

Zaman geçtikçe serin müzisyenlerin çoğunun aslında oldukça sıcak ama Hard Bopçulardan bazılarının da aslında serin ve bunu bilen insanlar oldukları daha belirginleşti. Gerçekte 50 ve 60'lardan uzaklaşıldıkça bütün o yaygaranın sebebini görmek zorlaşıyor ve insanı bir kere daha düşünmeye zorluyor: Yoksa bu kadar caz tarihini sürekli aynı şeyi tekrardan kaçınan tarihçiler mi başlattı?

Üstelik, eğer konuşmalarınız esnasında bir sessizlik olursa lafa şöyle girebilirsiniz: İlk serin caz müzisyeni 1920'lerin sonlarında çıkan **Bix Beiderbeck**'ti aslında ama o sıralarda herkes hareketli müzik dinleyip Al Capone'u atlatmayı çalıştığından kimse onu fark edemedi.

Le Jazz Hot

Hot Jazz (sıcak caz) gibi terimlere Fransızcasını bulmakta güçlük çektikleri için, *le jazz chaude* ise kulağa fazla aptal geldiği için Fransızlar *le hot jazz* gibi komik bir terim uydurdular.

Bir seferinde de Ragtime'a "Le temps du chiffon _ paçavra zamanı" demişlerdi, bu daha da komik olmuştu. İngiltere'de cazın büyük bir kısmı Londra da yapılır, Fransa'da ise Paris'te. O la la.

Uzun bir zaman için romantik ve eksik parmaklı gitarist **Django Reinhardt** diye biri vardı ve **Le Quintette du Hot Club de France** adını verdiği bir grupla çalan kemancı **Stephane Grappelly** de sayılabilir.

Fransa sıcak klübünün başkanı kendi düzenlediği caz seansları hariç 1940'tan sonrası cazın güvenilir olmadığını söyleyen **Hugues Panassié**'ydi. Bazıları ona "ileri görüşlü Hugues", bazıları ise "testis" der.

Paris'te çok pahalı klüplerde **Bricktop** adlı meşhur bir kadının çabalarıyla İkinci Dünya Savaşından sonra **Mezz Mezzrow, Sidney Bechet, Bill Coleman, Kenny Clarke** ve bazı modern müzisyenler çaldılar.

Bütün geleneksel Fransız cazı Sidney Bechet tarzındaydı. Bütün Fransız modern cazının ise dünyada eşi benzeri yok. Bu belki de Amerikalı müzis-

yenlerin Paris'te çok popüler olmalarından ileri geliyordur. Ooo la la.

İngiliz Cazı

Cazın İngiliz adalarına gelmesi, çok iyi tahmin edebileceğiniz gibi, oldukça uzun sürdü. Aslında Kelt bölgesinde cazın hâlâ girmediği yerler var. Bu basitçe siyah müziği olduğu için değil, Viktoryenler ozan gösterilerine her zaman saygı duymuşlar ve kıyılarına gelen herkesi ağırlamışlardır. Ancak cazın öncelikle çok köklü fikirleri ve eski gelenekleri aşması gerekiyordu. Yani şöyle şeyler: Gezinti konserleri, Muhafız Alay Bandosu, Müzik Salonu ve eski ve yeni ilahiler.

İkinci olarak caz biraz aşağı sınıf işi gibi göründü. Atlantik'i aşan Amerikalı pratisyenler biraz kabaydılar ve çok içki içiyorlardı. İlk İngiliz cazı işçi sınıfına mensup Whitechapel'li ve daha da çok içki içen Yahudiler tarafından çalındı. Önemli simaları arasında "r"leri doğru telaffuz edemeyen trompetçi **Nat Gonella** sayılabilir.

Ama **Henry Hall** gibi temiz pak adamlar caza biraz Polonya nameleri karıştırmak istediler, bir de **Featherstonaugh** adında biri daha vardı. Ancak bütün çabalara rağmen kibar İngiliz toplumu, özellikle papazlar ve meclis üyeleri, cazın çıkardığı sesler karşısında dehşete kapıldılar. Özellikle saksofon

üzdü onları. *Lilac Time* adlı bir kitap yazmış olmanın verdiği güçle bir otorite haline gelen Clutsam diye biri cazın çok sürmeyeceğini söyleyerek herkesi neşelendirdi, George Robey adında biri ise cazın aile hayatını tehlikeye attığını ileri sürdü.

1940'ların sonlarında, **George Webb** adında kendini bu işe adamışlardan birinin pantolon askıları görünerek piyano çalması üzerine kısa bir süre için karanlığa gömülmüşse de, sonunda caz yavaş yavaş canlanmaya başladı. Aynı günlerde basın önde gelen trompetçilerden **Humphrey Lyttelton**'un sadece Muhafız Alayında bir subay değil, aynı zamanda Eton'lu olduğunu da ortaya çıkardı. O zaman melon şapkalı ekipte kimlik özelliklerinden güç alarak caza bağlılık yemini etmeleri bir gelenek oldu. O andan sonra caz bir sanat olarak saygı gördü ve hakkında çok sayıda kitap yazıldı. Ara sıra gerilemelere rastlanmakla birlikte genel olarak İngiliz cazı temiz ve düzgündü ve gerçeğine çok benziyordu.

Modern caz İngiltere'ye en romantik yoldan geldi. 1940'ların sonunda birkaç Charlie Parker plağı bir vapurun safrası olarak kıyılara ulaştı. Perdelerin sıkıca kapatıldığı bodrumlarda ve kenar mahallelerdeki dairelerde biraraya gelen Londra kaynaklı, **John Dankworth** (ona asla Johnny demeyin), **Ronnie Scott** (her zaman Ronnie diyebilirsiniz) ve **Tony Crombie** gibi genç müzisyenler bu plakları dinleyip derhal dini versiyonlarını çıkardılar. Kâbe-

leri New York'un 52. Caddesiydi ve hacı olabilmek için Geraldo'nun donanmasına çımacı yazıldılar, **Geraldo** ise Atlantik aşırı hatların Fate Marable'siydi. Dönüşlerinde müzik ve yaşam tarzı olarak Bop'u getirdiler. Yani nehir boyunca yukarı çıkmış olan caz şimdi de denizlere açılmıştı, güverte kasara altında tabii.

2 Temmuz 1974'te İngiliz caz müzisyenlerinin yeni nesli ilham almak için bundan böyle Amerika'ya bakmamaya karar verdi. Bariton saksofoncu **John Surman** bu yeni bakış açısını sevilen albümü *Surman On the Mount* ile beyan etti. Bir başkası ise **Evan Parker**; Parker'ın saksofon çalışı o kadar özgündü ki saksofona hiç benzemiyordu.

46 yaşında mimariden ve viskiden ölen klarnetçi **Sandy Brown**, Parker için şöyle dedi: "Kanımın son damlasına kadar böyle çalma hakkını savunurum ama onu dinlememe hakkımı da saklı tutarım" _ herkes ama özellikle böyle uç noktada özgünlük örnekleriyle karşılaştığında bir blöfçü için en garantili yol.

MEŞHUR İSİMLER

Klasik müzikte olduğu gibi cazın da şimdi büyük tarihi önemi olduğunu söyleyebilirsiniz çünkü iyi bilinen insanların çoğu öldü. Buna rağmen aşağıdaki kısa "Kim Kimdir" listesindeki isimler caz severler için hâlâ çok şey ifade ediyor, bunun için haklarında biraz bilgi sahibi olmak akıllılıktır.

Ancak önemli olan bunun bir *liste* olması ve listeler cazdaki her şeyden daha çok ilgi çekerler. Özellikle eğer en iyi yüz tubacı veya benzeri gibi bir listeyse. Hayati önemdeki sorun bu listelerden kimin çıkarıldığı ve kimin düşüncesizce eklendiğidir.

Aşağıda hakkında bir şey bilmeniz gereken çoğu insan var. Şüphesiz **Casper Reardon, Silas Cluke** ve **Horsecollar Draper** nerede diye soranlar olacaktır. Biz de soruyoruz.

Armstrong Louis (1900-71)

Gerçi cazın en büyük isimlerinden ve müzisyenlerinden biri ama zamanında çok sıkıntıya sebep oldu. Trompet çalışı hâlâ eşsiz ama duyulduğu yerde insanları üzüyordu. Aynı şekilde çöp imha makinesi sesine benzeyen sesi de. 1920'lerin ilk küçük gruplarından sonra keskinler onun güvenilirliğini kaybettiğini söylerler.

Bundan sonra büyük dans orkestralarında çalıp

Danny Kaye ve Frank Sinatra gibi insanlarla filmlerde oynayarak, *Hello Dolly* ve diğer çoksatar parçaları kaydederek düşüşünü örgütledi. Ama ilkelerine sadık kaldı ve iyi bir yemekten önce hep perhiz yemeğini yedi. Armstrong kayıtlarının en iyisi, söylerken sözleri unuttuğu *I'm a ding dong daddy*'dir (1930).

Basie, William "Count" (1904-84)

Bütün zamanların en çok sallanan gruplarından birinin şefi olmak dışında Count Basie iki hususta ünlüdür. Birincisi yaşlandıkça gelişen piyano tarzıdır, yani hayatının son 46 yılında birçok piyanistin bir gecede çaldığından daha az çaldı (ama daha çok müzik yaptı). Ve şu slogan çıktı: "Daha az çaldı, daha çok ifade etti."

Bechet, Sidney (1897-1969)

Soprano saksofonda inanılmaz güçte bir tarz geliştirdi, böylelikle diskografları onun civarda olup olmadığından hiç şüphe etmediler. *Nobody knows the way I feel this morning* (1940) isimli parçayı dinleyin, anlarsınız.

Beiderbecke, Bix (1903-31)

Cazın büyük efsanelerinden biri. Genç yaşta ölen adanmış bir alkolik; kısa çalışma hayatını Jean Goldkette, Frankie Trumbauer ve Paul Whiteman

gibi maestroların yönettiği büyük orkestralarda çalarak geçirdi. Buna rağmen zil gibi çınlayan sesinin viskili tonu müzik bataklığında bir yıldız gibi parladı, *I'm coming, Virginia* veya *Singin' the blues* isimli şarkılar bunu gösterir, bu şarkılar 1927 yılında Trumbauer'e rağmen kaydedilmişti.

Bolden, Charles "Buddy" (1877-1931)

Din araştırmacıları bu tür efsaneleri imha edeli çok oldu. Geriye kalan, birçok caz geleneğinin yerleşmesine yardım etmiş olabileceği, korneti tersten çaldığı (bkz meşhur Bolden fotoğrafı) ve çaldığı zaman içtiği içkiye göre 4 ila 14 milden duyulabildiği. Günümüze kalmış tek Bolden kaydı bu kitabın yazarlarında olduğu için bu yönde herhangi bir tartışmaya girmeniz iyi olmaz.

Carter, Benny (1907)

Fate Marable'den sonra cazın en büyük düzenleyicilerinden biri olmakla kalmadı (1930'larda Ellington gibi isme bağlıları hariç bütün siyah cazcıların toplantılarını örgütledi), aynı zamanda çok yönlü bir müzisyendi, altosaksofon, tenor saksofon, klarnet, trompet ve trombon çaldı ve kaydetti _ gerçi (Roland Kirk gibi) hepsini aynı anda değil. *The Teddy Bear's Picnic* adlı şarkıda şarkı söylerken de duyulabilir.

Coleman, Ornette (1930)

Caz dünyası Coleman'la doludur: Coleman **Hawkins**, **Bill** Coleman, **George** Coleman, **Earl** Coleman, **Leslie** Coleman **McCann** (kendine Les McCann diyerek bir Coleman değilmiş gibi davranır), **Oliver** Coleman, **Davie** Coleman, **Dorlan** Coleman, **Cy** Coleman _ herkesten ve her şeyden önce de **Cozy** ve **Nat** "King" Cole. Ancak en tartışmalı Coleman, Ornette'dir; onu ilk kez duyan eleştirmenler herhangi bir sanatsal beceriksizlikten bahsetmektense daktilolarını çöpe atmaya razıydılar. Bir kere **Charlie Parker** tarafından ısırıldıktan sonra, artık iki misli utangaçtılar.

Ornette plastik alto çalıyor ve çoğunlukla hızlı melodilerde küçük çığlıklar atıyordu; ölçüyü genellikle saymak mümkün değildi ama bateri genellikle çıs-tı-çıs şeklinde gidiyordu, eski günlerdeki gibi.

Geleneksel dinleyiciler kendileri gibi ilkel birini görünce hemen aralarına aldılar. *Avantgard* tabirinin gözden düştüğü şu sıralarda, Ornette (ona her zaman böyle demelisiniz) neredeyse temel taşlardan biridir ve Ortodoks metal bir saksofon kullanır bu aletle çaldıklarını da "Harmolodik" müzik diye tanımlar ama kimse bunun ne anlama geldiğini bilmez. Hâlâ ara sıra keman çalar ama kimse bunun da ne anlama geldiğini bilmez.

Coltrane, John (1926-67)

Altmışlardan beri caz saksofonunun granit gibi sert

olmasından sorumludur. Ellili yıllarda eroin müptelasıydı (ellilerde herkesin bir destek kaynağı olduğunu varsaymak yalan olmaz, bunlar Dr. J. Collins Browne'ın karışımları bile olsa), müziğe adanmışlık ve demir gibi bir disiplin 1967'de bu iptiladan kurtulmasına yardım etti. Sonra Tanrı ve arpı keşfetti.

Aynı zamanda Ses Yaprakları denilen bir çalış tarzı yarattı. Bütün notaları bir anda çalarak her tonun olasılıklarını tüketmek; Coltrane'in istediği buydu. Bunu yapmak için akıllı biri lazımdı ve böyle karanlık bir isim uydurmak için de bir başkası. Kullanabildiğiniz zaman kulanın ve Coltrane'den bahsederken "Trane" demeyi unutmayın.

Condon, Eddie (1905-73)

New York'un Fate Marable'si. Bu şehirdeki birçok Dixieland gösterisini, çoğu da kendi pahalı klübünde olmak üzere, düzenlemiş görünüyor. En iyi reçetesi şöyle başlıyordu: "İki viski suyu iç!" **Silas Cluke**'un öğrencisi, banço ve gitar çalışı çoktan unutuldu ama o hep orada veya oralardaydı.

Davis, Miles (1926-91)

Miles Davis ömrü boyunca şunların acısını çekti: ırkçı önyargı, hakaret, yanlış anlaşılma, eroin iptilası ve bundan kurtulmanın yan etkileri, uzun süreli hastalıklar, büyük acı, ifrata kaçan övgü ve çok

para. Buna karşılık seyirciler, düzenleyiciler, bazı kişisel tanıdıklar ve birkaç dost müzisyen de Miles Davis'i çekmek zorunda kaldı. Gerçek şu ki birçok başka dahi gibi Miles da (ona hep Miles deyin) bir kaktüs kadar sevecendi.

Hakkındaki her konuşma, müzik çevresi ne olursa olsun, trompet çalışının hep aynı kaldığı varsayımıyla başlar. Bela aramadıkça bunu sorgulamayın. Kendi ihtiyarladıkça dinleyicisi gençleşen tek caz müzisyeninin Miles olduğunu söyleyerek puan toplayabilirsiniz. 19 yaşında yetişkin cazı, 39 yaşında caz-rock, 59 yaşında da sadece rock çalarak bu işi becerdi.

1950'lerde sırtını seyircilere döndüğü için kötü ün sahibi oldu. 80'lerin ortasında ikiye bükülmüş halde geri geri yürüyüp, yürüdükçe çalarak yeni bir yöntem geliştirdi. Her iki alışkanlık da büyük ihtimalle tamamen önemsiz şeyler ama bunların sizi derin spekülasyonlar yapmaktan alıkoymasına izin vermeyin.

Ellington, Duke (1899-1974)

1920'lerden ölümüne kadar orkestrasının çalmasını sağlayan cazın soylusu. Cotton Club'ın seçkin müşterileri için yaptığı müzikle meşhur oldu. 1940'larda yaratıcılığının zirvesindeydi ama kalan yılların çoğunu kendini tekrar etmekte harcadı. Ancak başarısı o kadar büyüktü ki çoğu insan onun hatalarını hoşgördü.

Freeman, Lawrence "Bud" (1906-91)

Bir seferinde biri Bud'a şöyle demiş: "Bir doktor gibi görünüp bir katil gibi çalıyorsun." Kesinlikle doğru bu, kibar giyinip büyük kötü bir kurt gibi uflaya puflaya çalardı. Tenor saksofondaki tarzı tamamiyle kendine hastı. Chicago'da doğmuş bir Chicago cazcısı olacak kadar ender bulunan bir adamdı. Hakkındaki en önemli husus ise Lester Young'ı büyük bir ihtimalle etkilediği, ama etkilememiş de olabilir. Söylemesi zor olduğu için her iki ihtimali de deneyebilirsiniz.

Gillespie, "Dizzy" (1971)

Minton okulunun kurucularından seçkin bir trompetçi, bebop tanrısı olarak Parker ve diğerleriyle birlikte yüceltildi. Ucu havaya kalkık özel bir trompet çalarak eşi bulunmazlığına bir husus daha ekledi. Çene kasları çoktan beridir gevşediği için trompet çalarken yüzü patlayacakmış gibi görünür. Bir nefeste 36 nota çalabilir.

Goodman, Benny (1909-86)

1935 yılında, sadece Pee Wee Russell, banka müdürü, ajanı ve menajerinin katıldığı bir törende Swing kralı olarak taç giydi. Numara işe yaradı ve kalabalıkları bütün Goodman konserlerine çekti. Bundan rahatsız olanlardan biri Paul Whiteman'di

(o da kısa bir süre önce caz kralı olarak taç giymişti ve hakarete uğramış hissediyordu kendini), diğerleri ise bu fikri önceden akıl edemediklerine yanan bazı grup liderleriydi.

Hampton, Lionel (1909)

Piyanoyu vibrafon gibi, vibrafonu piyano gibi, bateriyi deli gibi ve bütün aletleri çok yüksek sesli ve hızlı çalan çok aletli bir dahi.

Hawkins, Coleman (1901-69)

Louis Armstrong çöplüğün horozu olduktan ve birkaç yıl boyunca herkesin onu taklit etmeye çalışmasından sonra Coleman Hawkins yeni perdeli bir saksofonla (1846'da keşfedilmiş) geldi ve caz dünyasına yeni bir yol gösterdi, özellikle *Body and soul* adlı parçasını duygusal yorumlayarak.

Henderson, Fletcher (1897-1952)

New York'ta Roseland dans holünde büyük bir orkestrayı uzun yıllar yönetti. Louis Armstrong, Joe Smith veya Coleman Hawkins'in ara sıra saflarına katılmasıyla ününü arttırır gibi oldu. Düşünceli bir adam olarak Benny Goodman için müzisyen ayarlayan bir menajer haline geldi ve o kadar çok eroinman müzisyen harcadı ki lakabı "Eroin" oldu.

Herman, "Woody" (1913-87)

Klarnetçi grup lideri; müzisyenlerine terbiyesizce

Sürü derdi. İlk sürüyü ikincisi, ikincisini de üçüncüsü izledi. Sonunda on altı civarında bir rakama ulaştı ama uzun zamandır saymayı bırakmıştı. İlk grubu cana yakın Dixieland'ci bir gruptu ve 1939'daki numaraları *Woodchoppers Ball*'la (Oduncuların Balosu) başarılı oldular. Böylelikle ABD'deki oduncular oldukça kalkındı; bir süre için kürk avcıları sendikası tarafından ödünç alındı ama *Fur-Trappers Ball* (Kürk Avcıları Balosu) hiçbir zaman aynı işi yapmadı. "Büyük bir numaraydı," derdi Bay Herman. "Bin kere çaldık."

Hines, Earl (1903-59)

Ünlü çünkü a) gerçek bir konttu (Earl=Kont), o gramofon kralları, dükleri ve kontları gibi sıfatını bir yerden araklamamıştı ve b) çalışını hep canlı tutmayı başardı ve 57 farklı çalış tarzı kullandı.

Holiday, Billie (1915-59)

Cazın Judy Garland'ı.

Jackson, Mahalia (1911-72)

İyi tanınan kutsal kırmızı sıcak kadınların ilklerinden biri, caz ve Blues'un ticari dünyasına çekilmeyi reddetti; ilahiler söyleyerek zengin olmanın en iyisi olduğuna kaniydi.

Johnson, Bunk (1889-1949)

Doğum tarihini iddialarına uyacak bir şekilde

değiştirerek caz tarihini düzenlemeye çalışmış gazi bir New Orleans trompetçisi. Söylediklerinin çoğu ilk tarihçilerce kabul edildi ve o günden beri insanlar bozulanları düzeltmeye çalışıyorlar. 1939'da dişsiz bir durumda yeniden keşfedildi (söylediklerine göre bir lunaparkta ıslıkçı olarak çalışıyormuş, ne demekse ve dişsiz bir insan nasıl ıslık çalabilirse). 1942'de diğer New Orleans gazileriyle birlikte bazı kayıtlar yaptı, böylelikle hakiki New Orleans cazının ne kadar kaba ve detone olduğuna dair daha fazla efsane yayılmasına sebep oldu.

Johnson, James P. (1894-1955)

Purosuyla birlikte bir boks simsarı olarak görünmesine rağmen büyük hassasiyet ve incelikle çalan Harlem okulundan parlak piyanist

Kenton, Stan (1912-79)

Başkalarının söylemesini beklemektense herkese gidip yaptığının ne olduğunu söylemek gibi temel bir hata işleyen bir grup lideri. Yani 1940'ların sonunda grubunun yaptığı muazzam gürültünün gelişmeci caz olduğunu ilan edince ona tek inananlar zaten cazı sevmeyenlerdi. Plaklarına (ve bazen konserlerine) şöyle isimler verdi: *Artistry in This and That* (Şunda Bunda Sanatçılık) ve *Innovations in the Other* (Ötekinde Yenilikler); bu gibi isimler özellikle eleştirmenleri rahatsız etti çünkü "sanatçı-

lık" ve "yenilik" gibi kelimeler sadece onlara hastı, başka kullanmamalıydı. Yani "gelişmeci" kirli bir kelime haline geldi, biz de alıntı olarak almadıkça asla bu kelimeyi kullanmamanızı öneriyoruz. Kullanıldığını duyarsanız kesinlikle o dönemle bağlantılıdır, yani S. Kenton'ın dans eden seyircilerin azaldığını fark ederek orkestrayı büyüttüğü ve böylelikle gelişmeyi sağlayarak cazı bir konser müziğine dönüştürdüğü dönemle.

La Rocca, Nick (1889-1961)

Original Dixieland Jazz Band'ın ilk caz kayıtlarını yapan parlak siması. ODJB'nin 1936'daki yeniden canlanışı birçokları için bir rahatlama getirdi, 1919'daki tuhaf seslerin ilkel kayıttan kaynaklandığı böylece anlaşılmış oldu.

McKenzie, William "Red" (1907-48)

Mound City Blue Blowers adındaki grubu şarkıcısı olarak yönetti, ama özellik Büyük Bunalım yıllarında çocuklara iş bulduğu için minnetle hatırlanır.

Mezzrow, Milton "Mezz" (1899-1972)

Onu hatırlatan şeyler:

a) *Gerçekten Blues* adlı şaşırtıcı samimiyetteki kitabın yazarlarından biri,
b) o kadar başarılı bir uyuşturucu satıcısı ki marihuana ci-

garasına onu onurlandırmak için "mezz" lakabı takılmıştı,

c) Hugues Panassié'nin düzenlendiği bazı tarihi konserlerdeki sürpriz klarnetçi

d) Bay Hentoff tarafından "cazın Baron Munchausen'i" diye tanımlandı

e) siyah ve mavi olmaya gönüllü olduğu için.

Mulligan, Gerry (1927)

Gerry Mulligan 1940'ların sonunda sahneye çıktığı zaman çaldığı o muazzam kütle cazseverlerce hâlâ bir "karışık alet" olarak niteleniyordu. Güçlü nefesiyle bariton saksofonun özel bir alet olarak tanınmasını sağladı. Piyanoyu da yolundan atmaya yetecek kadar kuvvetliydi ciğeri ve 1952'de piyanosuz **Gerry Mulligan Quartet**'i kurduktan sonra çok meşhur oldu. Piyanistler küstüler ve sendikal harekete giriştiler ama onlar bile öylesinin daha güzel olduğunu sonunda itiraf etmek zorunda kaldılar _ serin ama soğuk değil. 1955 yılında İngiltere'de ticari televizyon başladığında bu etki öyle popüler hale geldi ki her televizyon reklamının müziği GMQ tarafından yapılmış gibi göründü. "Geru" diye bir takma adı vardı ama blöfçü için tam yerinde kullanılması gereken bir isim bu. Yanlış kullanıma dikkat edin ve hemen düzeltin.

Nichols, Ernest Loring "Red" (1905-65)

Kırmızı saçlı olduğu için şanslı çünkü caz amaçları-

na hiç uygun olmayan Ernest veya Loring gibi iki ismi taşımaktan kurtuldu. **Five Pennies** dediği ve 6 ila 10 müzisyenden oluşan bir New York Dixieland grubunu yöneterek meşhur oldu. Hayatını konu alan ve Danny Kaye'in oynadığı romantik filmle daha da meşhur hale geldi.

Parker, Charlie (1920-56)

Charlie "Yardbird" Parker şöhret duvarına seçilen ilk caz müzisyeni. Son nefesini verirken "BIRD YAŞIYOR" efsanesi New York metrosu duvarlarına yazılmıştı bile. Bir yorumcunun dediği gibi "her bakımdan ölü" olduğu halde artık resmen ölümsüzdü.

Louis Armstrong'dan sonra hakkında blöf yapmanız gerekecek en ölümsüz caz simalarından biridir. Modern cazı tek elle başlatmadı, çünkü o vakitler civarda **John Birks, "Dizzy" Gillespie** ve **Thelonious Monk** gibileri vardı. Ama eğer Monk bir Birk olsaydı ve eğer Gillespie bir monk (keşis) olsaydı o zaman Parker rebop, bebop veya sadece bop, hepsini birden yaratırdı. Bunu altosaksofon çalarak yaptı; iyi bilinen pop şarkılarını o kadar iyi ve o kadar hızlı çaldı ki kimse şarkıları tanıyamadı. Bu şarkılara yeni isimler vererek herkesin kafasını biraz daha karıştırdı (Ray Noble'ın bestesi *Cherokee* Charlie Parker tarafından *Koko* haline getirildi, Duke Ellington tamamen farklı bir *Koko* yazdı, bunları hatırlamak sizin için iyi olur).

Charlie Parker'ın adını verdiği bir New York klubü olan Birdland öyle doluyordu ki Parker bile içeri giremiyordu.

Piyanistler:
Oskar Peterson (1925), John Lewis (1920), Erroll Garner (1921-77) ve Dave Brubeck (1920)

Kendinizi caz hakkında blöf yapıyorken bulmanız bu dört piyanistten biri veya ikisi nedeniyledir. Ortak özellikleri, bilhassa 1950 ve 60'larda insanları, eğer caz konserine giderlerse Tanrı'nın onları kaynar sularla cezalandırmayacağına inandırmaktı. Çok tanınan ve yetecek kadardan çok daha fazlasını kazanan bu büyük dörtlü birçok keskin cazcıyı kustürdü ve onlara son sözlerini söyletti: "Ticari!"

Oscar Peterson (sizin için "Oscar") hakkında bilinmesi iyi olacak bir husus Kanada doğumlu olup hâlâ orada yaşadığı. Çok iri yarı biri ve ancak kocaman bir Bösendorfer piyano ona uyabiliyor. Genellikle bir üçlüyle çalışıyor ve bateristini çok çalıştırıyor. Acil kullanım için: şarkı söyleyiş tarzı Nat "King" Cole gibi _ bir başka "ticari".

John Lewis'in durumu biraz karışık. Gençliğinde Charlie Parker'la çaldı ki bu caz dünyasında azizlik mertebesine ulaşmanın en kestirme yoludur. Diğer yandan o hep hayalini kurduğu, insanların kolayca anlayabilecekleri, harikulade güzel swing çalan ve cenazeye gider gibi giyinmiş **Modern Jazz**

Quartet'i gerçekleştirdi ve çok para kazandı. 70'lerdeki kısa araya rağmen bu grubun 1952'den bugüne gelmesi bu dörtlü fikrinin ne kadar sorgulanabilir bir fikir olduğunu gösteriyor.

Bütün piyanistler çaldıkça homurdanırlar ama **Erroll Garner** homurdandıkça çaldı _ hatta kimsenin umursamayacağı kadar yüksek sesle. Gerçekte kimse aldırmıyordu çünkü durmadan sallanıyordu. Garner (her nedense bu soyadı rahatsız edici değil) o kadar kısa boyluydu ki piyano başına oturmadan önce telefon rehberini altına koyardı ama seyirciler büyük kişiliği nedeniyle onu sevdiler.

Dave Brubeck insanları sürüler halinde caz dinlemeye çeken bir başka piyanist/lider. Gerçi büyük çoğunluk Brubeck'in gotik klavyesinden çıkan seslere ayakla tempo tutmaya geliyordu ama **Paul Desmond**'un zarif altosaksofonuyla başlarını sallayan bir iki kişi de bulunuyordu. Fırsatını bulursanız *Take Five*'ı besteleyenin Brubeck değil, Paul Desmond olduğunu bildiğinizi söyleyin.

Russell, Charles Ellsworth "Pee Wee" (1906-69)

Saklanması gereken Ellsworth gibi bir isim varken "Pee Wee" diye çağırılmak bile bir gelişmedir. Yolunu şaşırıp bahisçiliğe başlamış bir İngiliz aristokratı yüzü ve çok sigara içmiş hissi veren bir klarnet tonu. Bay Russell büyük cazcılardan biriydi ve her çaldığı daha ziyade beklenmedikti, adı duyul-

mamış bir grupta çalmayı yeğlediği halde. Gerçek bir caz eksantriği.

Spanier, Francis "Muggsy" (1906-67)

Niye "Muggsy (nemli)" dendiğini evcil özellikleri açıklayacaktır, ama o hep hakkında yanlış düşünüldüğünü söyledi. Sıcak, konuşkan bir tarzda kornet çaldı ve **Ragtimers** adında bir Dixieland grubu 1939'da tesadüfen her şeyi yerinde ve zamanında yapınca gerçek üne kavuştu. En iyi şarkılarından birini New Orleans'taki Touro Hastanesine ithaf etti ve orada cazcı hastalığı tedavi edildi.

Tatum, Art (1909-56)

Tek gözlü, on iki parmaklı Los Angeles'li piyanist, 40'larda bir dakikada en fazla notayı çalan piyanist olarak nam salmıştı. Tatum'dan sonra bütün caz piyanistleri alkolsüz aletler temin etmek zorunda kaldılar, onun tekniğine ulaşabildiklerinde bir tek atabilmek için.

Teagarden, Jack (1905-64)

İyi bir trombonist, sürekli akşamdan kalmaymış gibi şarkı söylerdi. Beyaz adamın Louis Armstrong'a verdiği cevap; üstatla birlikte *Ol' rockin' chair's got me* ve benzer şarkılarda düet yaptı.

Waller, Thomas "Fats" (1904-43)

Neşeli, alaycı piyanist, orgcu ve şarkıcı. *Ain't misbe-*

havin' ve *Honeysuckle rose* adlı şarkıların bestecisi ve şampiyon bir içkici. Los Angeles'ten New York'a giden rötarlı bir trende genç yaşta öldü.

Young, Lester (1909-59)

Sıcak tenorların en serini olmak ve yatakta bile giydiği basık şapkalarla meşhur. Panassiés'i memnun eden saksofoncuların sonuncusu çünkü sallanarak ahenkli bir biçimde çalıyordu ve modernistleri memnun eden ilk saksofoncu çünkü Parker'a giden yolu açtı. Count'un çaldığı geniş aralıklı notaların yarattığı boşlukları doldurması yüzünden en iyi çalışmalarının çoğunu Basie grubunda yaptığı söylenebilir. Billie Holiday ona "Pres" adını taktı, blöfçü de öyle yapmalı.

Zwerin, Mike (1930)

Caz başvuru kitaplarına hep en son kayıt olarak girmekle meşhur trombonist.

NASIL CAZ KONUŞMALI

Bir sanat türü olma iddiasındaki her konuda olduğu gibi cazda da konuşmak dinlenmekten daha eğlencelidir. Öyle ki konuşmak tek amaç haline gelir.

Blöfünüzün etkili olmasını istiyorsanız "konuyla temas halinde" olmak açıkça gereklidir. Caz dünyasının terminolojisini benimsemek gerekli değildir _ yani bütün üçüncü şahıslara "kediler" demek, genel takdir "kazıyorlar" diyerek belirtmek gibi. Bir Harlem yerlisine çok doğal gelebilecek böyle bir konuşma bazen baltayı taşa vurmanıza da sebep olabilir. En iyisi bu terminolojiye daha alçakgönüllü tabirlerle katılmak, "sevgili adamım", "harfler" ve "yıkılmak" gibi, tabii uygun yerlerde.

"Gerçekten sallanıyor" övgüsü söylenmesi gereken her şeyi söyler. Sadece fiziksel hareketin tanımını yapmaz, daha ileri de ulaşır. Her şeyin iyi ve gerçekten doğru olduğunu anlatır. Aslında 1930'ların mantığıyla sallanmayan birçok şeye uygulanabilir. Onayınızı belirtecek diğer terimler "dünyevi" ve "dehşetli"dir; her kişide caz ruhuna duyulan bağlılığı dile getirir. Bütün caz aletlerine, hatta piyano, davul ve diğerlerine bile "borular" demek iyidir. Aynı şekilde bütün caz aletleri (nefesli olsun olmasın) "üflenirler", çalınmazlar.

Faaliyet veya konser değil de "olay"dan söz edi-

lir. Bir başka önemli husus ise otantik caz çevrelerinde kullanılan çelişkili sıfatlardır. En çok rastlanan "kötü" kelimesi "olağanüstü" anlamında kullanılır. Yani, "Sanırım zamanlaması kötüydü," gibi bir şeyi ağzınızdan kaçırırsanız söz ettiğiniz kimseyi övmüş olursunuz.

Tabii sözcükler genel bakış açınız kadar önemli değil. Mesela dönemler konusunda duyarlı olmalısınız. Duke Elligton'u örnek konu olarak alın. Ona "Duke" deyin. 20'lerdeki tarzını (tuba ve banço üzerine yoğun gürültü), 40'lardaki tarzını _**Blenton** adındaki kısa ömürlü basçının dehasıyla renklendirdiği büyük orkestra (en az 12 kişi)_ 50'lerdeki tarzını _yardımcı piyanist **Strayhorn**'un aralara karıştırdığı modernist akorlarla dolu müzik_ 60'lardaki tarzını _genel çöküş_ bilmeniz beklenecektir.

Şunu anlamalısınız ki cazın talep eden doğası demek bütün cazcıların çok çabuk çökmesi demektir. Kısa bir süre karanlıkta kaldıktan sonra kendi farklı tonlarını bulurlar, her zaman yirmili yaşlarında bilinmelerine neden olacak kayıtlar yaparlar, otuz yaşlarında hırslanırlar ve kırk yaşlarında unutulmaya başlarlar.

Cazcıların çok büyük yüzdesi bu dünyayı erken terk etmeye eğilimli olduğundan (çok çalışmak veya çok içmekten) kırk yaş çok olgun bir bağbozumu sayılır. Çöküş yaşamamış ünlü cazcılar bulmak çok zor. Bazılarının turşusu kuruldu, ama genelde çoğu, doğal ve iyi olarak yaptığını tekrar edip bunu olgun bir tarz addederek gerileme işaretleri verir. Bu durum bir blöfçü tarafından şöyle tanımlanma-

lıdır: "Spontanelikten, hatta bütünlükten yoksunluk." Çok az cazcı iyi olgunlaşır.

Bütünlük yoksunluğunun bir ifadesi büyük orkestrada çalma isteğidir. Az insanla, iki kişi veya beş_yedi kişiyle saygıdeğer bir üne kavuşmuş cazcılar daha sonra büyük orkestraların en ön sırasında dikilme ihtiyacı hissederler (yani daha çok görünmek için).

Sonuçlar yeteri kadar iyi olursa bu bile hoşgörülebilir, ama birçok cazcı, modernler bile, bu noktada büyüklük hayallerine kapılır ve çok fazla sayıda yaylının işe alınmasıyla çöküş işaretleri vermeye başlar. Bütün yaylı bölümlerinin caza felaket getirdiğini söylemek mümkündür.

Birçoğu farklı eleştiri gruplarının söylediklerine dayalı çok sayıda yaklaşım geliştirilebilir. Caza dair lafların çoğu *Jazzmen* adındaki bir kitaptan kaynaklandı, kitabın şöyle arkadaşça bir dili vardı:

> "Süpüren kreşendolarıyla uyumlu bir vibratosu vardı ve hafif bir mavi dokunuş. Çalarken duman dolu odanın ve dans edenlerin farkındaymış gibi görünüyordu. Öne eğilerek otururdu, klarneti yeri gösterirdi."
>
> ve
>
> "Cenazeden sonra grup *aklını oynatınca* çocuklar kendi bildikleri *Susie Q* şarkısını söyleyerek araya girdiler."

Cazseverler hâlâ bu tür şeyleri beğeniyorlar.

1939'da yayınlanmış olan *Jazzmen* caz edebiyatının romantik devrine ait bir kitap. Aslında romantik caz devrinin kendisi çünkü o zamanlar ayrıntılı

müzik tartışmaktansa rengi ve temeli oluşturmak daha önemliydi. 1950'lerde tamamen farklı türde eleştirmenler çıktı:

> "Teorisyen, bazı tarihçilerin Dorian olarak adlandırdıkları D akorunun Blues perdesine tamamen hakim olduğunu iddia edebilir. Aslında Blues perdesi tamamen farklı bir doğaya sahip ve Yunan tarzından mavi notalarının çeşitliliğiyle ayrılıyor. Üçüncü ve yedinci dereceler alçaltılmış veya esas perdenin ne kadar açık veya kaplı olduğuna bağlı olarak düzenlenmiş. Sık sık mavi notalar ve aynı derecenin değiştirilmemiş örnekleri bir mezürde ortaya çıkıyor. Bazen bu ikisi üstüste yerleştiriliyor ve böyle durumlarda mavi notanın belirsiz bir tür komalığı vurgulanıyor."

Tabii o günlerde kimse bilmiyordu ki klarneti yeri gösteren öne eğilmiş çalgıcı aslında belirsiz bir tür hastalıktan sancılanıyordu. Bu ortaya çıkarılmadan önce çoğu benzer sancılardan öldü ama artık kurtarılmaları mümkün.

Diskografi

Asla canlı caz dinlemeyen çok sayıda cazsever var. Bunlar cazı sadece plaktan dinlerler. Cazın sadece plaklarda var olduğu gibi yanlış bir kanıya kapılmışlardır. Armstrong'un 1934 dönemi dendiğinde sadece diskten duydukları bütün Armstrong tonlarını düşünürler. Bu, caz müzisyenlerini çıldırtabilir. Çoğunluğu her gece bir yerde didinir durur ve kayıt stüdyosunda geçirdikleri birkaç saat onlar için çok önemli değildir: muhtemelen en iyi çalışmalarını temsil bile etmiyordur.

Bu bir bakıma cazın kendi hatası. Dayanabileceğimiz tek kanıt gramofon plağıdır. Çoğu caz yazılamaz ve çalındığı anda ebediyen ortadan kaybolur _ veya kaybolabilir eğer kayıt mühendisi o anda ortalıkta değilse. Caz laflarının çoğu kayıtlı caz üzerine olacağına göre blöfçü bu hususta iyi bilgilendirilmeli.

Gerçek caz koleksiyoncusu (yani plak koleksiyoncusu) bir zamanlar sadece 78'lerle ilgilenirdi. Birkaç sokak ötede kirli bir tırnakla çalınıyormuş gibi hissetmediğiniz sürece kulağa gerçek gelmeyen bir müzik.

Çoğunluk orijinal bir Gennett, Paramount veya Okeh (ilk caz plak markaları _ birine sahip olmak Shakespeare'in el yazmalarından birine sahip olmakla aynı) sahibi olma zevkini tadamayacağına göre 78'lere dair yeni baskıları toplamak kabul edildi _ özgün geri sesler plakta yer aldığı sürece. Eski 78'lerdeki esas mesele çalanları tanımaktı, yani sesin bozukluğu o kadar önemli değildi. Bu, uzmanlar bu kadar çok sonuca varmadan önce daha eğlenceliydi.

Ama hâlâ eğlenceli tartışmalar çıkarmaya yarayacak bir sürü çözülmemiş giz var. Mesela **Mississippi Ramblers**'in 1925 kaydında korneti kim çalıyor diyelim. Özellikle Delaunay tarafından bu grubun King Oliver önderliğinde bir grup olduğu varsayıldı ama başkaları, "O sırada Oliver, Gennett firması için çalışıyordu ama bu plak Autophone firmasının," diyerek bundan kuşku duyduklarını belirtiler. Birisi onun **Jazzum Jenkins** olduğunu söyle-

mek gibi bir gaf yaparsa, o zaman ses kısma aletinin kullanıldığını söyleyerek puan kazanabilirsiniz. Jenkins, bildiğiniz kadarıyla, hiçbir zaman ses kısma aleti kullanmadı. Ara sıra kırık bir bira bardağı olabilir ama bir ses kısma aleti asla.

Delaunay altı alet sayıyor _kornet, trombon, C-saksofon, piyano, banço ve davullar_ ama eğer kulaklarımız bizi yanıltmıyorsa burada **Eddie "Splitnote" Rackstraw** gibi ses veren ikinci bir kornet var. Onu aynı yıl yapılan, yayınlanmamış Morton seansından hatırlayacaksınız. Altosaks (gerçi McCarthy, Rust ve Delaunay C_saks diyorlar ama biz öyle olmadığına inanıyoruz) solosunu destekleyen 2 notalık ifadenin, herkesin duyduğu gibi, aradakiyle benzeştiği reddedilebilir mi?

O Rackstraw'sa o zaman birinci kornet 1920'li yıllarda düzenli birlikte çaldıkları **Lawson "Tightlips" Evans** olmalı. Size hatırlatırım, bütün laf Bunk Johnson'ın söylediğine dayanıyor, o nedenle şüpheli. Delaunay C_saksı **Bertrand Stillwater**'in çaldığını söylüyor; bundan şüphe etmek için fazla sebep yok, eğer gerçekten C_saksa, Stillwater o sıralar Chicago'daydı. Ama trombonu **Ed Atkins**'in çaldığını söylemek çok tahmin olur. Vesaire vesaire...

Koleksiyoncu seçenekler karşısında biraz şaşırır. Eski cazcıların çoğu alkol veya başka bir şeyin etkisiyle çaldığı için kayıt sayıca çok olmuştur.

Bugünün gelişmiş profesyonel kayıt çevrelerinde bile iyi bilinen bir gerçektir ki yapımcı bir parçanın yedi veya sekiz kaydını dinledikten sonra her

zaman ilk kaydın en iyisi olduğuna karar verir ve genellikle yayınlanan ilk kayıttır. Ama ara sıra birisi yapımcıyı yanlış anlar ve birinci yerine üçüncü kaydı yayınlar. Böylelikle bu konu da diskografik ilginin sonsuz kaynağını oluşturur.

Uzunçalar devrinde koleksiyoncunun neyin yanlış gittiğini anlayabilmesi için bütün seçenekler yanyana yayınlanırdı. Bazı titiz editörler rafa kaldırılan bantların her ayrıntısını ortaya çıkarırlardı. Hevesli koleksiyoncu için Charlie Parker'ın acı dolu bir sesle saksofonunun kamışının kırıldığından şikayet ettiğini duymak eşsiz bir zevk olsa gerek.

Modern koleksiyoncu bu işi CD'lerle yapmak zorunda, hiçbir şeyi belirsiz bırakmayan temiz kayıtlar caz zevkini söndürüyor çünkü her şey şüphe götürmez biçimde kaydedilmiş, ticari ihtiyacın esin kaynağı olduğu o uzun sololar dahil. Üstelik modern yapımcılar kapakta bütün ayrıntıları yazarak eğlenceli olabilecek her şeyi ortadan kaldırıyorlar. Üzülerek belirtmek gerekir ki diskografi kayıp bir sanatın bir parçası haline gelmekte.

Ama iki parça zararsız diskografi zevki hâlâ var. Birincisi, albümlerin uzunluğu basılı olduğu halde daima yanlış oluyor, bir dakikalığına veya açıklanabilir bir baskı hatası değil, keyfi bir zaman hatası. Bütün sözler bittiğinde bir kronometre çıkarıp herkesin tahminlerini toplayabilirsiniz.

İkincisi ise ikinci baskıları toplayanların geliştirdiği bir alışkanlık, farklı kayıtlardaki ama aynı tondaki soloları birleştirmek. Oyunun amacı ise eklenti noktalarını belirleyebilmek.

SÖZLÜK

Açıkgöz- Uyanık yerine kullanılan kelime. Bilme durumunda olan. Bir caz klübünden açıkgöz hamamı, caz festivalinden açıkgöz operasyonu vs diye bahsedebilirsiniz.

Beyaz Adam- Müzisyene iyi para ödeyerek onu doğru yolda ilerlemeye teşvik eden biri.

Birikinti (Jam)- Nereye gittiklerini veya ne çaldıklarını bile bilmeden herkesin birlikte çalması. Özelikle yapanlar için keyifli ama uyumlu ve heyecan verici olması ancak şans eseri olabilir.

Broonzy- Haddinden fazla kalın sesli cazcıya verilen ad.

Büyük Grup Cazı- a) Yedi kişiden kalabalık her grup için, b) içinde iki veya daha fazla saksofon barındıran grup için keskinlerin kullandığı kafa karıştırıcı tabir. Esas olarak yabancıların kullandığı bir kelime. Böyle grupları seven müzisyenler "ambar" kelimesini tercih ederler. Bkz. *Swing*.

Çekilme- Herhangi bir şarkının sözleriyle ilgili geçici bir hatayı geçiştirme yöntemi.

Çikolata- Çoğunlukla gösteri dünyasında kullanılan hoş görülebilir şaka yollu bir ifade. Bu kelimeden türemiş bazı terimler de var: "yumuşak karınlı" ve "sert karınlı" tarzlar, "sekizden sonra" (bir kahve içmeden çalamayan müzisyen), bir "aero" _ Al Capone'la henüz tartışmamış bir müzisyen.

Dixieland- Coğrafi bir terim olarak Dixieland ABD'nin güney eyaletlerini belirtmekte kullanıldığı için bu kelime bütün o banço gürültüsünü ve cazını ifade için bulunmuş mutlak bir karmaşıklık anlatan kelime, ama genel anlamda (orijinal Dixieland Jazz Band ne-

deniyle) saçma sapan çalıp melon şapka giyen beyaz caz gruplarını ifade için kullanılıyor.

Feryat, Feryat Etmek- Aklınıza gelenin aksine ne yaptığını bilen bir akıl ve ruhla çalan müzisyeni anlatmakta kullanılan övgü ifadesi.

Funky- Kokulu. Ara sıra dip anlamına gelen "izmarit" kelimesiyle de ilişkilendirildi. Neyse ki dünyevilik, hüzünlülük, ilahilik, Afrikalılık vs., gibi şeyleri ifadede kullanılmaya başlandı.

Gevezelik (Jive)- Geçmişte (1930'larda) rock öncesi dünyada caz müziği eşliğinde çılgınca dans etme. Şimdi çoğunlukla caz konuşmaları anlamında. Her blöfçünün elinin altında olması gereken ve derin inançsızlık anlatan bir örnek cümle: "Bana o gevezeliği yapma birader."

Gelenek- a) Besteci bilinmediği için serbestçe kullanılabilen müzik parçası çünkü bedava, b) küflü simalarca yapılan caz.

Gitti- Özellikle caz terminolojisinin esneklik bağlamında burada olmak ve aynı zamanda başka yerlere gitmek durumlarını anlatan kelime.

Hım- Her kârlı olabilecek yönde iyi üflemek anlamındaki fiil.

Homurtu- Az para alan bir trombonistin çıkardığı ses.

İsim Grubu- Kamu oyunu memnun etmek için her şeyi yapmaya hazır arkadaş canlısı bir tür cazcı, şu ibareden türemiş bir başlık: "Sen ismini koy, biz çalarız."

Kısa Tema- Büyük bir grubun kısımlarınca bıktıracak kadar tekrar edilen bir müzik cümlesi.

Küflü Sima- Gelenekselden hoşlanan veya çalan insan türü.

Melez- Bazı faydalı çaprazlama (özellikle Fransızlarla) ve siyahın daha açık tonlarını ortaya çıkarmakta kul-

lanılan bir saygı ifadesi. Melez Cazband (Creole Jazz Band) gibi kapkara gruplarca onurlu bir isim olarak kullanıldı.

Mısır- Cazı istismar eden bir kelime ama muhtemelen kamuoyunun hoşuna gidiyor, cazcılar diğerlerinden bahsederken sık sık onlara mısır gevreği derler.

Ritm- Sahip olduğunuz veya olmadığınız bir caz unsuru. Eski günlerde kurabiye tezgahlarını sallandırdığı için İngiliz soylularının çoğunlukla sevmediği bir şey.

Rock, Rocking- Esas olarak cinsel faaliyetle ilişkilendirilen başka bir terbiyesiz kelime ama daha sonra gerçekten sallanan bir grubu tanımlamak anlamında kullanılarak caza girdi. 1930'larda genellikle yazları müzik yapan İngiliz gruplarının kullandığı kelimeler, Blackpool Rock, Brighton Rock gibi.

Sallanma (swing)- Ya tahrik edici bir ritmi tanımlamakta kullanılan fiil ya da klüplerde ve dans salonlarında caz kaynaklı dans orkestralarının çok kalabalık bir beyaz topluluğuna çaldıkları müziği tanımlamakta kullanılan kelime. Bu kelime çok karmaşa yarattı ve bazen caza "sallanma müziği" denildiği de oldu. Şimdi genel olarak "sallanma-swing"in büyük orkestralarca çalınan bir tür müzik olduğu kabul ediliyor.

Sıcak- Geleneksel caz için kullanabileceğiniz en övücü kelime. Çalmanın zihinsel türü. Anayol cazı söz konusu olduğunda bu kelime ılık, modern cazda ise serin halini alır.

Sürüme- Son derece sıkıcı akşam danslarında gönülsüz erkeklerin bulduğu bir dans adımı.

Ticari- Cazı istismar eden bir kelime ama muhtemelen kamuoyunun hoşuna gidiyor; cazcılarca hakir görülen bir insan kümesi.

Titreme- Armond Piron'un ablası Kate'in bulduğu bir dans.

Bir Caz Sorusu

Bu kitaptan neler öğrendiğinizi (ne kadar az olursa olsun anlamanız için buraya kısa bir sınav ekliyoruz:

1. Niye kimsenin hiç nehirden aşağı gitmediğini açıklayın (700 kelimeden fazla olmasın).
2. Bu isimler niye dünyaca biliniyorlar?
   a) Dudley Fosdick
   b) Horsecollar Draper
   c) Victor Houseman
3. Dixie hakkında söylenenler neydi ve gerçekten doğru muydu?
4. Aşağıdakilerin caz için önemi nedir ve sizin yorumunuz?:
   a) Pas
   b) Tüy
   c) Kol demiri
5) Buddy Bolden'in fotoğrafını kim çekti? Neyle? Niye Bolden o fotoğrafa para vermeyi reddetti?
6. Ay ne kadar yüksektedir?
7. Bir ahmakla ne yapardınız:
   a) oynamak
   b) pişirmek
   c) geri göndermek
8. Şu isimleri hatasız yazabilir misiniz?
   a) Milenberg
   b) Featherstonaugh
   c) Bauduc
9. Neydi
   a) Kate ablanın yaptığı ama sizin yapamadığınız
   b) kimseye bir parçasını bile vermeyeceğiniz
   c) o biçim yaptığınız?
10. Aşağıda belirtilen yerlerin uzaklığı nedir?

a) Natchez_Mobile
b) Acheson_Peka
c) burası_cennet

11. Aşağıdakileri nasıl pişirirsiniz?

a) Pateleri
b) küflü simaları
c) Jöleyi

12. Hiç kimsenin adını duymadığı üç caz müzisyeninin adını yazın.

blöf: 1. Oyunda, elini olduğundan başka gösterme davranışı. 2. Karşısındakini yanıltarak ya da yıldırarak bir işten caydırmak için söylenen asılsız söz ya da takınılan aldatıcı tavır, kurusıkı.

Türkçe Sözlük (TDK)

blöfçü: Blöf yapan (kimse).

Türkçe Sözlük (TDK)

Blöfçünün Rehberi: Olgular, jargon ve uzmanlığı birleştiren bir dizi kitap.

Blöfçünün İlkesi:
"İçtenlik her şeydir. Bunu taklit edebilirsen kazanırsın."

George Burns

"Gırgır gözlemlerle süslenmiş şaşırtıcı bir bilgi deposu..."

The Sunday Telegraph

UYARI:
Bu kitabın içeriği tehlikelidir ve beyninde onarılmaz hasara yol açabilir. Sadece gerçek ***Blöfçüler*** tarafından okunmalıdır.

ISBN 975-474-265-3
9 789754 142655